

ความเบื้องต้น

บุคคล

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล มีบัญญัติไว้ทั้งมาตรา 15 ถึงมาตรา 97 ซึ่งในคำอธิบายนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ภาค คือ ภาค 1 ว่าด้วยบุคคลธรรมดา ทั้งมาตรา 15 ถึงมาตรา 64 และภาค 2 ว่าด้วยนิติบุคคล ทั้งมาตรา 68 ถึงมาตรา 97

ในภาค 1 ว่าด้วยบุคคลธรรมดานั้น กล่าวถึงการเริ่มต้น และสิ้นสุดของสภาพบุคคลว่า เริ่มต้นเมื่อไร และอย่างไร ถือว่าสภาพบุคคลสิ้นสุดลง เพราะการกระทำใดที่กระทำต่อสิ่งซึ่งยังไม่ถือว่าเป็นสภาพบุคคล หรือสภาพบุคคลสิ้นสุดลงแล้ว ไม่ถือว่าเป็นการกระทำต่อบุคคล เช่น ยิงคนที่ตายแล้ว ถึงแม้จะโดยเจตนาฆา ก็ไม่ถือว่าเป็นฆาเป็นต้น อนึ่ง ในระหว่างที่ถือว่าเป็นสภาพบุคคลนั้น จะมีสิทธิหน้าที่ประการใดบ้าง และมีอำนาจที่จะใช้สิทธิที่มีอยู่ได้เพียงใด คนอายุ 10 ปี และคนอายุ 21 ปี มีสภาพเป็นบุคคลเช่นกัน แต่คนอายุ 10 ปี ซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นผู้เยาว์ ไม่อาจใช้สิทธิต่าง ๆ โดยลำพังเหมือนคนอายุ 21 ปี ซึ่งถือว่าบรรลุนิติภาวะแล้ว ทั้งนี้ กฎหมายมีข้อจำกัดอย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด และจะกำหนดวิธีการที่บุคคลอันถูกจำกัดการใช้สิทธิจะกระทำใดได้อย่างไรบ้าง เช่น การทำนิติกรรมของผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต และคนเสมือนไร้ความสามารถ เหล่านี้ อันเป็นบุคคลที่กฎหมายจำกัดการใช้สิทธิทั้งสิ้น

ในภาค 2 ว่าด้วยนิติบุคคล กล่าวถึง การใช้สิทธิและหน้าที่ของกลุ่มบุคคลในรูปแบบต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้ว่า สามารถจะใช้สิทธิได้อย่างไร และมีข้อกำหนดว่า จะก่อตั้งกลุ่มบุคคลในรูปแบบนั้น ๆ ได้อย่างไร เช่น การก่อตั้งของกลุ่มบุคคลในรูปแบบของบริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาระว่ง พววง กรรม เป็นต้น และการแสดงเจตนาที่ดี การใช้สิทธิ หรือความรับผิดชอบ ย่อมเป็นของกลุ่มบุคคลนั้นทั้งหมด มีประโยชน์ของ

บุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ โดยกฎหมายจะได้กำหนดวิธีการที่กลุ่มบุคคลนั้นจะใช้สิทธิ
ตามกฎหมายได้ กลุ่มบุคคลเหล่านี้ จึงเรียกว่า "นิติบุคคล" คือ บุคคลอันเกิดขึ้นได้
ตามกฎหมายกำหนด

บุคคล

การแบ่งภาค แบ่งเป็น 2 ภาค

1. บุคคลธรรมดา
2. นิติบุคคล

ภาค 1

บุคคลธรรมดา

บทที่ 1

สภาพบุคคล

กฎหมายบัญญัติขึ้นเพื่อรับรองสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลที่มีอยู่ในสังคมต่อบุคคลอื่น หรือบุคคลอื่นที่มีต่อบุคคล ผู้เริ่มมีสภาพบุคคล ว่ามีอยู่อย่างไร อะไรบ้าง ทั้งนี้ โดยทั่วไปกฎหมายจะไม่บัญญัติกำหนดให้บุคคลมีสิทธิ และหน้าที่ ความรับผิดชอบก่อนเริ่มมีสภาพบุคคล

วิวัฒนาการ เรื่องสภาพบุคคล

ก. สมัยโบราณ บุคคลที่เป็นทาส มีฐานะเป็นทรัพย์สิน (ทาสทาส หรือ เจ็บป่วย ใน 1 เดือน ผู้ขายต้องชำระราคาคืนให้ผู้นั้น) หญิง เมื่อสมรสแล้ว มีฐานะเป็น ทรัพย์สินของสามี

ข. ตามกฎหมายฝรั่งเศส ก่อน ค.ศ. 1854 คนท้องโทษประหารชีวิตก็ ที่ต้องทำงานหนักตลอดชีวิตก็ หรือถูกเนรเทศไปยังนอกฝรั่งเศสก็ บุคคลเหล่านี้เขมก สภาพบุคคลตามกฎหมายในส่วนแห่ง คือ เขมกสิทธิในทรัพย์สินทั้งหมกที่เขามี ทรัพย์สินของเขา

จะตกทอดยังทายาททันที

ส่วนที่ 1 การ เริ่มสภาพบุคคล

ตามมาตรา 15 บัญญัติว่า "สภาพบุคคลเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วและรอดเป็น
ทารก..."

ดังนั้น การ เริ่มสภาพบุคคลต้องประกอบด้วย

1. การคลอด และ
2. มีชีวิตรอดอยู่

1. คลอด (Completion of birth) คือ การคลอด หรือเกิดโดย
สมบูรณ์ ทารกที่อยู่ในครรภ์มารดาเปรียบเสมือนอวัยวะส่วนหนึ่งของมารดา คือ ต้องใช้
อาหารจากมารดาไปหล่อเลี้ยง เช่นเดียวกับอวัยวะอื่น ๆ เหมือนกัน

ทารกจะแยกเป็นบุคคลอีกคนหนึ่งต่างหาก เมื่อคลอดจากมารดาแล้ว
โดยสมบูรณ์ทั้งตัว การคลอดออกมายังไม่ครบทั้งตัว ถือว่ายังไม่สมบูรณ์ เมื่ออวัยวะ
ทุกส่วนของทารกคลอดออกมาแล้ว แม้จะยังมีรกติดอยู่ในตัวมารดาก็ไม่สำคัญ เพราะเมื่อ
ทารกพ้นตัวมารดาแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องใช้รก ซึ่งเป็นส่วนรับอาหารจากมารดาสู่ทารกอีก
ดังนั้น การที่รกยังไม่ออก สายสะดือยังไม่ตัด จึงไม่เกี่ยวกับความสมบูรณ์ของ การคลอด
ของทารก

ปัญหาว่า หากร่างกายทารกไม่ครบอาการ 32 หรือมีลักษณะผิดปกติ
จะถือเป็นบุคคลหรือไม่

ตามกฎหมายแพ่งมาตรา 30 นั้น ทารกที่คลอดต้องมีรูปร่างเป็นมนุษย์
และมีชีวิตรอดอยู่ 24 ชั่วโมง จึงจะถือว่าเป็นสภาพบุคคล

ในกฎหมายไทย ไม่มีบัญญัติกฎเกณฑ์ไว้เช่นนั้น ดังนั้น การจะมีสภาพบุคคล จึงต้องถือตามมาตรา 15 คือ เมื่อคลอดออกมาแล้ว จะพบสภาพอย่างไร ก็ต้องถือว่า มีสภาพบุคคล หากว่าไม่มีชีวิตรอกอยู่

ดังนั้น ถ้าเมื่อคลอดออกมามีลักษณะเป็นหนู หอยสังข์ ฯลฯ อย่างในวรรณคดี เช่น เหงาเหิง คือไป๋ก่าย ทั้งนี้ ควรนับเป็นบุคคลหรือไม่เพียงใด

เห็นว่า ในกรณีที่หน้าคล้ายถึง หนู หรือสุนัข นั้น ควรนับว่าเป็นบุคคลได้ เพราะมีลักษณะใกล้เคียงมนุษย์มาก แต่ถ้ามลักษณะผิดไปมาก เช่น หอยสังข์ ทั้งนี้ เบื้องต้นน่าจะถือเป็นคนไม่ได้ แต่หากออกมาคล้ายสภาพเป็นมนุษย์ก็อาจให้มีการรับรองได้

2. มีชีวิตรอกอยู่ เมื่อทารกคลอดจากครรภ์มารดากลับมาแล้ว ในข้อ 1 จะถือว่า ทารกเริ่มมีสภาพบุคคลเมื่อคลอดโดยสมบูรณ์ หรือเมื่อมีการหายใจ อันเป็นเครื่องหมายของการ เริ่มมีชีวิต

การเริ่มมีสภาพบุคคลโดยสมบูรณ์นั้น เริ่มตั้งแต่ทารกหายใจได้ ถ้าทารกไม่หายใจก็ไม่มีสภาพบุคคล แต่ถ้ามีสภาพของชีวิตแล้ว เพียงแค่งไม่หายใจ ซึ่งอาจต้องให้แพทย์ช่วยทำการหายใจ ทั้งนี้ ก็ถือว่า มีสภาพบุคคลได้เช่นกัน

ดังนั้น เมื่อทารกคลอดและหายใจได้ ไม่ว่าจะเป็นการหายใจด้วยตนเอง หรือการช่วยของแพทย์ ก็ถือว่า มีชีวิตรอกอยู่ และมีสภาพบุคคลโดยสมบูรณ์ตามกฎหมาย

กรณีที่ต้องกำหนดให้ชัดเจนว่า เมื่อใดจึงจะเริ่มมีสภาพบุคคล ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิคง ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด เพราะทารกที่อยู่ในครรภ์มารดา ก็อาจมีสิทธิได้แล้ว แต่ในบางเรื่อง เช่น การกำหนดความผิดในทางอาญาจะต้องพิจารณาโดยเคร่งครัด เช่น ความผิดฐานฆาตกรรม จะเป็นการกระทำโดยเจตนา ประมาท หรือไม่เจตนาก็ตาม การฆ่า "ผู้อื่น" หมายถึง ผู้นั้นต้องมีสภาพบุคคล คือ หายใจได้ ดังนั้น หากทารกยังไม่หายใจ ย่อมไม่ถือเป็นการฆ่า "ผู้อื่น" เป็นคน

การตรวจสอบว่า ทารกที่ตายนั้นมีชีวิตรอกอยู่ก่อนตายหรือไม่ คือ การตรวจสอบว่า ทารกนั้นได้มีการหายใจ หรือไม่ โดยการตรวจสอบหายใจในปอด หากมีลมอยู่ แสดงว่ามีการหายใจ ทารกนั้นก็มีสภาพบุคคล หากไม่มีลมอยู่ แสดงว่าไม่มีการหายใจ จึงจะถือว่าไม่มีสภาพบุคคล

ถ้ามารดาของทารกถูกทำให้ตาย แต่ก่อนตายได้คลอดทารกออกมาแล้วรอกอยู่ มาตรา 443 วรรค 3 บัญญัติว่า "ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้น ทำให้บุคคลคนหนึ่งคนใดของชาวไร่อุปการะตามกฎหมายไปด้วยไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน เพื่อการนั้น" เช่นนี้ ทารกจึงมีสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ทำละเมิดฐานชาวไร่อุปการะได้

สิทธิของทารกในครรภ์มารดา ความประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 วรรค 2 บัญญัติว่า "ทารกในครรภ์มารดาสามารถจะมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลัง เกิดมารอกอยู่"

ทารกในครรภ์มารดา คือ ทารกที่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดา แม้เพียงวันเดียว ก็อาจเกิดสิทธิทั้งกล่าวได้ โดยปกติบุคคลจะสามารถมีสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ได้ ก็ต่อเมื่อมีสภาพบุคคลทั้งกล่าวแล้วข้างต้น แต่นักกฎหมายเห็นว่า ทารกในครรภ์มารดา ซึ่งก่อนมาจะได้ออกแล้วมีชีวิตรอกอยู่นั้น ไม่สามารถจะถูกต้องครอบสิทธิ ซึ่งถ้าเขามีชีวิตอยู่ ก็จะได้สิทธิเช่นคนอื่นเหมือนกัน ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 จึงได้บัญญัติขยายความให้ทารกมีสิทธิก่อนเริ่มมีสภาพบุคคล แต่ต้องโดยเงื่อนไขว่า ภายหลัง เกิดมารอกอยู่ หากเป็นการแท้งบุตร มารดาตายก่อนคลอด หรือคลอดแล้วทารกไม่หายใจ สิทธิทั้งกล่าวย่อมหมดไป

สิทธิ คืออะไร สิทธิ คือ ประโยชน์อันพึงได้ของบุคคล ซึ่งกฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้ บุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพในสิทธินั้น เช่น นาย ก. มีสิทธิเป็นเจ้าของปากกาความหนึ่ง บุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพในสิทธินั้นของ นาย ก. หากเขาไปใช้ หรือ

หยิบไปโดยมิได้รับอนุญาตจาก นาย ก. แล้ว นาย ก. ย่อมมีอำนาจตามกฎหมายที่จะติดตาม
เอาคืน

ความสามารถของบุคคล แบ่งได้เป็น ความสามารถในการใช้สิทธิ และความสามารถในการมีสิทธิ แต่ตามมาตรา 15 วรรค 2 บัญญัติให้ทารกในครรภ์มารดา
"มีสิทธิ" เท่านั้น ไม่เกี่ยวกับการ "ใช้สิทธิ" และไม่จำกัดว่า จะเป็นสิทธิประเภทใด
ทั้งนั้น จึงอาจเป็นสิทธิในทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างอื่น ซึ่งไม่มีวัตถุประสงค์เป็นทรัพย์สินก็ได้

สิทธิในการรับมรดก

มาตรา 1604 บัญญัติว่า "บุคคลธรรมดาจะเป็นทายาทก็ต่อเมื่อมีสภาพบุคคล
หรือสามารถมีสิทธิได้ตามมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่
ความตาย

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้ถือว่าเด็กที่เกิดมารอคอยอยู่ใน 310 วัน
นับแต่เวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายนั้น เป็นทารกในครรภ์มารดาอยู่ในเวลาที่เจ้ามรดก
ถึงแก่ความตาย"

ตามความในมาตรา 1604 วรรคแรก ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกจะต้องมีสภาพ
บุคคลในขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย หรือถ้าไม่มีสภาพบุคคลอยู่ในเวลานั้น แต่สามารถ
มีสิทธิได้ตามมาตรา 15 คือ เป็นทารกในครรภ์มารดาอยู่ในเวลาที่เจ้ามรดกตาย

มาตรา 1604 วรรค 2 ได้บัญญัติถึงทารกในครรภ์มารดาว่า ต้องเป็น
เด็กที่เกิดมารอคอยอยู่ใน 310 วัน นับแต่เวลาที่เจ้ามรดกตาย จึงจะเป็นทายาทผู้มีสิทธิ
รับมรดกได้ตามมาตรา 1604

ตัวอย่าง นางสุณี เป็นภริยาชอบด้วยกฎหมายของนายเง็ก มีบุตรด้วยกันแล้ว 2 คน ถ้าในขณะที่นายเง็กถึงแก่ความตายนั้น นางสุณีตั้งครรภ์อยู่ 6 เดือน ซึ่งจะคลอดไม่เกิน 310 วัน นับแต่นายเง็กตายแน่นอน เมื่อทารกนั้นไ้คลอดแล้วมีชีวิตรอกอยู่ ทารกนั้นย่อมเป็นทายาท มีสิทธิรับมรดกของนายเง็กด้วย ทรัพย์สินมรดกของนายเง็กจะแบ่งออกเป็นสี่ส่วน คือ นางสุณีส่วนหนึ่ง และบุตรสามคน (รวมทั้งทารกที่เพิ่งคลอดและมีชีวิตรอกอยู่) คนละส่วน แม้ทารกนั้นจะตายลงหลังจากมีชีวิตอยู่เพียงครึ่งชั่วโมง มรดกส่วนหนึ่งของเด็กนั้นย่อมตกทอดยังทายาทของเด็ก คือ นางสุณี ซึ่งเป็นมารดา (มาตรา 1629, มาตรา 1630)

ในกรณีดังตัวอย่าง หากนางสุณีแท้งบุตร หรือบุตรนั้นตาย ขณะคลอด โดยไม่หายใจ บุตรนั้นจึงไม่เป็นทายาท ไม่มีสิทธิรับมรดก เพราะไม่ถือว่า "เกิดมารอกอยู่" มรดกของนายเง็กย่อมแบ่งออกเป็นสามส่วน คือ นางสุณีส่วนหนึ่ง และบุตรทั้งสองที่มีชีวิตอยู่คนละส่วน

หลักเกณฑ์ในการกำหนดเวลา 310 วัน นั้น เป็นเวลาที่ทางการแพทย์พิสูจน์แล้วว่า เป็นกำหนดเวลานานที่สุด นับแต่ทารกปฏิสนธิในครรภ์มารดาจนกระทั่งคลอด โดยปกติทารกจะคลอดก่อนกำหนด 310 วัน ดังนั้น หากคลอดเกินกำหนดดังกล่าว แสดงว่าทารกปฏิสนธิภายหลังเจ้ามรดกตาย เท่ากับเป็นบุตรของชายอื่น ไม่ใช่บุตรของเจ้ามรดก จึงไม่เป็นทายาท และไม่มีสิทธิรับมรดก

ความเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 1536 บัญญัติว่า "เด็กเกิดแต่หญิงขณะเป็นภริยาชาย หรือภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามีแล้วแต่กรณี"

จากความเป็นมาครานี้ แสดงว่า หากเป็นทารกในครรภ์มารดา และเกิดมาในขณะหญิงเป็นภริยาชายก็ดี หรือภายใน 310 วัน นับแต่การสมรสสิ้นสุดลง (ตามมาตรา

1501) ก็คือ กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามีนั้น ความเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายคำนึงถึงขณะที่ทารกได้ปฏิสนธิในครรภ์ มารดาเช่นกัน ส่วนเหตุผลในเรื่องกำหนดระยะเวลา 310 วัน คงเป็นเช่นเดียวกับ เรื่องสิทธิในการรับมรดก

บิดาอาจรับรองทารกในครรภ์มารดา ซึ่งเป็นบุตรนอกกฎหมายได้

มาตรา 1627 บัญญัติว่า บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว และบุตร บุตรธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายแห่งประมวล กฎหมายนี้"

บุตรนอกกฎหมาย คือ บุตรที่เกิดจากบิดามารดาไม่ได้สมรสกันตามกฎหมาย บิดาอาจรับรองโดยการแสดงออกเป็นการยอมรับว่า เด็กนั้นเป็นบุตรของตน ซึ่งทำให้ เด็กนั้นมีฐานะเป็นผู้สืบสันดาน มีสิทธิรับมรดกได้เช่นเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมาย ในกรณี เช่นนี้ กฎหมายมิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะว่า จะต้องรับรองอย่างไร ดังนั้น พฤติการณ์ หรือการแสดงออกของบิดา ซึ่งเป็นการรับรองว่า ทารกในครรภ์มารดาเป็นบุตรของตน ก็อาจมีได้

คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 489/2506 ระหว่าง เด็กชายอนันต์ จันทวงศ์ ผู้เยาว์ โดย นางพุดทอง จันทวงศ์ มารดา ผู้แทนโดยชอบธรรม - โจทก์ นายปานแก้ว ทองธรรมชาติ ในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรม ของ นางสาว วิ จันทวงศ์ จำเลย

คดีนี้ ค.ช.อนันต์ เป็นบุตรของนางพุดทอง ซึ่งเป็นภริยาที่ไม่ชอบด้วย กฎหมายของนายพิน ค.ช.อนันต์ จึงเป็นบุตรนอกกฎหมายของนายพิน โจทก์อ้างใน คำฟ้องว่า นายพิน ปฏิบัติกอดมารดาเด็กและบุตรในครรภ์เป็นการรับรองว่าเป็นบุตร ค.ช.อนันต์ จึงเป็นทายาท โจทก์ขอแบ่งมรดกของนายพิน จากจำเลยครึ่งหนึ่ง

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า นายพินผู้ตาย ได้ปฏิบัติก่อนางพุดทองในระหว่างตั้งครรภ์
 เกิดขายอนันต์อย่างสามี่พึงปฏิบัติอภิบาลบุตรในครรภ์อันเป็นบุตรของคน เป็นพฤติการณ์
 แสดงให้เห็นว่า นายพินได้รับรอง เกิดขายอนันต์เป็นบุตรของตนตั้งแต่ออยู่ในครรภ์แล้ว
 เกิดขายอนันต์จึงอยู่ในฐานะเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของนายพิน และ
 เป็นทายาทของนายพินได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 และ 1604

วันเกิด

วันเกิดเป็นวันเริ่มสภาพบุคคล เมื่อมีคนเกิดจะต้องมีผู้ไปแจ้งต่อนายทะเบียน
 คนเกิดในบ้าน เจ้าบ้านต้องไปแจ้งต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่เกิด ภายใน
 15 วัน นับแต่เกิด

คนเกิดนอกบ้าน ให้มารดาแจ้งต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่เกิด หรือแห่งท้องที่
 ที่พึงแจ้งได้ในโอกาสแรกภายใน 15 วัน นับแต่เกิดหรือ 15 วัน นับแต่วันที่อาจแจ้งได้ใน
 กรณีจำเป็น

ดังนั้น วันเกิดของบุคคลจึงมีอยู่ในทะเบียนราษฎรแห่งท้องที่ที่เกิดเสมอ หาก
 ใครต้องการทราบยอมไปขอดูได้

การทราบวันเกิดเพื่อต้องการรู้ว่า บุคคลนั้นเริ่มมีสภาพบุคคลแต่เมื่อไร
 อันเป็นการ เริ่มแห่งการทรงสิทธิ และใช้สิทธิต่าง ๆ อนึ่ง ในกรณีที่กฎหมายกำหนดถึง
 การมีอายุบุคคล จึงมีความจำเป็นในอันที่จะต้องรู้วันเกิดด้วย เช่น

ในทางแพ่ง

1. มาตรา 19 บุคคลย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุยี่สิบปีบริบูรณ์
2. มาตรา 1435 การหมั้นจะทำได้เมื่อชายและหญิงมีอายุครบสิบเจ็ดปี

บริบูรณ์แล้ว

การหมั้นที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติวรรคหนึ่ง เป็นโมฆะ

3. มาตรา 1448 การสมรสจะทำได้ก็ต่อเมื่อชายและหญิงอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว

มาตรา 1504 การสมรสที่เป็นโมฆะเพราะฝ่าฝืนมาตรา 1448 ผู้มีส่วนได้เสียขอให้เพิกถอนการสมรสได้

4. มาตรา 25 ผู้เยาว์อาจทำพิธีกรรมได้ เมื่อมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์

มาตรา 1703 พิธีกรรมซึ่งบุคคลที่มีอายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ทำขึ้นนั้น เป็นโมฆะ

5. มาตรา 1598/19 บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปี จะรับบุคคลอื่นเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ แต่ผู้นั้นต้องมีอายุต่ำกว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อยสิบห้าปี

ทางอาญา

1. มาตรา 73 เด็กอายุไม่เกิน 7 ปี กระทำความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ

2. มาตรา 74 เด็กอายุกว่า 7 ปี แต่ไม่เกิน 14 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการบางอย่างแก่เด็ก เช่น ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกอบรมเด็ก

3. มาตรา 75 เด็กอายุกว่า 14 ปี แต่ยังไม่เกิน 17 ปี กระทำ ความผิดให้ศาลพิจารณาถึงความรู้สึกนึกชอบชั่วดี และสิ่งอื่นทั้งปวง เกี่ยวกับผู้นั้นในอันที่จะควรวินิจฉัยว่า สมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้จัดการตามมาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่า สมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงถึงหนึ่ง

4. มาตรา 76 เด็กอายุกว่า 17 ปี แต่ยังไม่เกิน 20 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสาม หรือถึงหนึ่งก็ได้

ฯลฯ

ในเรื่องการเริ่มอายุบุคคล ต้องอาศัยตามบทบัญญัติลักษณะ 5 ว่าด้วย
การกำหนดระยะเวลา มาตรา 158 และมาตรา 159

มาตรา 158 บัญญัติว่า "ถ้าระยะเวลาเป็นวันก็สืบคาหะก็เดือน
หรือปี ก็หาเมื่อให้วันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมคำนวณเข้าด้วย เว้นแต่จะเริ่มการ
ในวันนั้นเอง ตั้งแต่เวลาอันเป็นกำหนดเริ่มทำการงานกันตามประเพณี"

มาตรา 159 บัญญัติว่า "ถ้าระยะเวลาเป็นสัปดาห์ก็เดือน หรือปี
ก็หาให้คำนวณตามประเพณีในราชการ

ถ้าระยะเวลามีได้กำหนดนับแต่วันต้นแห่งสัปดาห์
ก็วันต้นแห่งเดือน หรือปี ก็หาว่าระยะเวลาพอสมควรถึงวันก่อนหน้าจะถึงวันแห่ง
สัปดาห์ เดือน หรือปี สิ้นสุด อันเป็นวันตรงกับวันเริ่มระยะเวลานั้น ถ้าในระยะเวลา
นั้นเป็นเดือน หรือปี นั้น ไม่มีวันตรงกับวันสิ้นสุดหาว่าวันสุดท้ายแห่งเดือนนั้นเป็น
วันสุดท้ายของระยะเวลา"

ตัวอย่างเช่น อยากรหาว่า นาย ก. จะอายุครบ 20 ปี เมื่อไร ถ้า
นาย ก. เกิดวันที่ 10 กันยายน 2482 การนับจึงนับตั้งแต่วันรุ่งขึ้น คือ วันที่ 11 กันยายน
(มาตรา 158) จนครบ 20 ปี ถึงวันที่ 10 กันยายน (วันก่อนหน้าอันเป็นวันตรงกับ
วันเริ่มระยะเวลา) พ.ศ. 2502 ดังนั้น นาย ก. จึงมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ในวันที่
10 กันยายน 2502

ในกรณีที่ไมทราบว่ บุคคลนั้นเกิดวันใด

มาตรา 16 บัญญัติว่า "ถ้าเป็นพันธียจะหยั่งรู้วันเกิดของบุคคลผู้ใด หา
ให้เริ่มอายุบุคคลผู้นั้น ตั้งแต่วันต้นแห่งปีปฏิทินหลวง ซึ่งเป็นปีที่บุคคลผู้นั้นเกิด"

ตามมาตรา 16 นี้ หมายถึง กรณีที่รู้ปีเกิด แต่ไม่รู้วันเกิด จึงให้ถือว่า
บุคคลนั้นเกิดวันที่ 1 ของเดือนแรกแห่งปีปฏิทินหลวงนั้น

วันขึ้นแห่งปีปฏิทินหลวงของไทยแต่เดิม ถึงวันที่ 1 เมษายน เป็นวันขึ้นปี
ปฏิทินหลวง ต่อมาในปี พ.ร.บ.ปีปฏิทิน พ.ศ. 2483 มาตรา 4 วรรคแรก
บัญญัติว่า "ปีปฏิทินนั้น ให้กำหนดระยะเวลา 12 เดือน เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม
และสิ้นสุดในวันที่ 31 ธันวาคม" พ.ร.บ.นี้ ประกาศเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2483
โดยให้มีผลนับจากวันประกาศนี้ไปอีก 30 วัน คือ ให้เริ่มมีผลตั้งแต่วันที่ 18 ตุลาคม
2483

ตัวอย่าง นายสม ภูวเกิดในปี 2480 แต่ไม่ทราบเกิดวันที่เท่าไร
เดือนอะไร ทั้งนี้ ถือว่านายสมเกิดวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2480 อันเป็นวันขึ้นแห่ง
ปีปฏิทินหลวง

ตัวอย่าง นายมี เกิดในปี 2486 ไม่ทราบวันเกิดและเดือนเกิด ตาม
มาตรา 16 ต้องถือว่า นายมี เกิดวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2486

ปัญหาอาจเกิดได้ว่า หากมีบุคคลเกิดในปี พ.ศ. 2483 นั้นเอง โดยไม่
ทราบวันเกิด และเดือนเกิด เมื่อ พ.ร.บ.ปีปฏิทิน พ.ศ. 2483 ซึ่งให้ถือเอาวันที่
1 มกราคม เป็นวันขึ้นปี มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2483 ทั้งนี้ การ
กำหนดวันเกิดของบุคคลนั้น จะถือตามวันขึ้นแห่งปีปฏิทินหลวง คือ วันที่ 1 เมษายน หรือ
วันที่ 1 มกราคม

เห็นว่า ในปี พ.ศ. 2483 นั้น กำหนดวันขึ้นปี ซึ่งถือกันอยู่แต่เดิม คือ
วันที่ 1 เมษายน ได้ผ่านพ้นมาแล้ว พ.ร.บ.ปีปฏิทินหลวง พ.ศ. 2483 ซึ่งใช้บังคับ
วันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2483 ไม่น่าจะมีผลไปเปลี่ยนวันขึ้นปี ซึ่งเป็นไปแล้วก่อนวันที่
18 ตุลาคม ได้ ดังนั้น บุคคลที่ทราบว่าเกิดในปี พ.ศ. 2483 แต่ไม่ทราบเดือนเกิด
และวันเกิด จึงต้องถือว่าเกิดวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2483

อนึ่ง ในกรณีที่ทราบว่า บุคคลนั้นเกิดปีใด และเดือนใด เพียงแต่ไม่ทราบว่า เกิดวันที่เท่าไรของเดือนเช่นนี้ หากจะไปไขเอาวันคั่นปีเป็นวันเกิด ย่อมขัดต่อความจริง ที่เราทราบว่า เขาเกิดเดือนใดอยู่แล้ว ดังนั้น โดยอาศัยหลักกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง (มาตรา 4) จึงสมควรให้ถือว่าบุคคลนั้นเกิดในวันแรกของเดือนที่เกิดแห่งปีนั้น

ตัวอย่างเช่น ทราบว่า นายชม เกิดเดือนตุลาคม พ.ศ. 2495 แต่ไม่ทราบว่าเกิดวันที่เท่าใด ทั้งนี้ คงถือว่า นายชม เกิดวันที่ 1 ตุลาคม 2495 ซึ่งใกล้เคียงความจริงมากกว่า มิใช่ไปถือเอาวันที่ 1 มกราคม ซึ่งเป็นวันต้นปี

ดังนั้น ตามมาตรา 16 จึงเป็นกรณีที่รู้แต่ปีเกิด แต่ไม่รู้เดือนเกิดและวันเกิด แต่ถ้าไม่ทราบว่าบุคคลนั้นเกิดในปีใด ก็ไม่อาจนำ มาตรา 16 ไปใช้บังคับได้ จึงเป็นเรื่องที่ผู้กล่าวอ้างของนำสืบพิสูจน์เอาเองว่า ตนเกิดวัน เดือน ปี ใด

มาตรา 16 เป็นหลักทั่วไป อาจนำไปใช้กับทุกกรณีที่กฎหมายบัญญัติถึงการกำหนดอายุ แต่ในบางกรณีอาจมีบทบัญญัติพิเศษใช้เฉพาะในการใดกรณีหนึ่ง เช่น

พ.ร.บ. รับราชการทหาร พ.ศ. 2497 มาตรา 4 บัญญัติว่า ใน พ.ร.บ. นี้ (1) วิธีนับอายุ ถ้าเกิดพุทธศักราชใด ให้ถือว่ามียายุครบ 1 ปี บริบูรณ์ เมื่อสิ้นพุทธศักราชที่เกิดนั้น ส่วนการนับอายุต่อไปให้นับแต่เฉพาะปีที่สิ้นพุทธศักราชแล้ว ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง "

ซึ่งจะเห็นได้ว่า หลักในมาตรา 16 ย่อมนำมาใช้กับอายุของบุคคลตาม พ.ร.บ. รับราชการทหาร ซึ่งบัญญัติไว้แล้วเป็นพิเศษไม่ได้

ส่วนที่ 2

การสิ้นสภาพบุคคล

การสิ้นสภาพบุคคลตาม ป.พ.พ. อาจแยกออกได้เป็น 2 กรณี คือ

1. ทาย
2. สาบสูญ

1. ทาย ตามมาตรา 15 วรรคแรก บัญญัติว่า "สภาพบุคคล... สิ้นลงเมื่อตาย" คือ การตายโดยธรรมชาติ การพิจารณาว่าบุคคลใดตายหรือไม่ ต้องพิจารณาถึงระบบในร่างกาย 3 ระบบด้วยกัน คือ ระบบประสาทกลาง ไค้แก่ สมอง ระบบไหลเวียน ไค้แก่ หัวใจ และหลอดเลือด และระบบหายใจ ไค้แก่ หลอดลมและปอด ถ้าทั้ง 3 ระบบนี้ ไม่ทำงาน จึงจะถือว่าบุคคลนั้นตาย เพราะในกรณีที่ระบบใดระบบหนึ่งบกพร่อง ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์อาจทำให้ระบบอื่นยังทำงานอยู่ได้

ความตายก่อให้เกิดผลในกฎหมาย คือ สิ้นสภาพบุคคล ทำให้บุคคลนั้นหลุดพ้นจากสิทธิ ไม่ว่าในทางทรงสิทธิหรือใช้สิทธิ ตลอดจนหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น

มาตรา 1599 วรรคแรก บัญญัติว่า "เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท"

มาตรา 1600 บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ของมรดกของผู้ตาย ไค้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดจนสิทธิ และหน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมาย หรือว่าโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้"

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 "โทษให้เป็นอันระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำความผิด"

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 "เมื่อผู้เสียหายไต่ยื่นฟ้อง แล้วตายลง ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภริยา จะดำเนินคดีแทนผู้ตายต่อไปก็ได้..."

มาตรา 149 ความตายฉิกรรชาคิเกิดขึ้น ณ ที่ใด ให้เป็นหน้าทีของสามี ภริยา ญาติ มิตรสหาย หรือผู้ปกครอง ของผู้ตายที่รู้เรื่องการตายเช่นนั้น จักการังคังต่อไป

1. เก็บศพไว้ ณ ที่ซึ่งพบนั่นเอง เพียงเท่าที่จะทำได้
2. ไปแจ้งความแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยเร็วที่สุด

หน้าที่ทั้งกล่าวในวรรคก่อนนี้มีตลอดถึงผู้อื่น ซึ่งไต่ถามศพในที่ซึ่งไม่มีสามี
ภริยา ญาติ มิตรสหาย หรือผู้ปกครอง ของผู้ตายอยู่ในที่นั้นด้วย

ผู้ใดละเลยไม่กระทำหน้าที่ทั้งบัญญัติไว้เฝ้ากรานี้ มีความผิดต้องระวางโทษ
ปรับไม่เกิน 500 บาท

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42 ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาล ไ้มีพระเสียดก่อนศาลพิพากษาคดี ให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปจนกว่าหาญาของพระหรือผู้จัดการทรัพย์สินของพระ หรือบุคคลอื่นใดที่ปกครองทรัพย์สินดังกล่าว จะไ้เข้ามาเป็นคู่ความแทนที่พระ โดยมิไ้ขอเข้ามาเอง หรือโดยที่ศาลหมายเรียกให้เข้ามา เนื่องจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว คำขอ เช่นว่านี้จะคงยื่นภายในกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นพระ

ถ้าไม่มีคำขอของบุคคลก็กล่าวมาแล้ว หรือไม่มีคำขอของคู่ความฝ่ายใด
ฝ่ายหนึ่งภายในเวลาที่กำหนดไว้ ในศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเรื่องนั้นเสีย จากสารบบความ"

จะเห็นได้ว่า การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งตาย มีความสำคัญมาก ดังนั้น เมื่อมีผู้ใดตาย จึงต้องมีการแจ้งโดยทันที ตาม พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499 มาตรา 14 บัญญัติว่า

เมื่อมีคนตายให้แจ้งดังต่อไปนี้

ก. คนตายในบ้าน ให้เจ้าบ้านแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่มีคนตาย ภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาตาย

ในกรณีที่ไม่มีเจ้าบ้าน ให้ผู้พบศพแจ้งความความในวรรคก่อน นับแต่เวลาพบศพ

ข. คนตายนอกบ้าน ให้บุคคลที่ไปพบผู้ตาย หรือผู้พบศพแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ตาย หรือพบศพ แล้วแต่กรณี หรือแห่งท้องที่ที่จะพึงแจ้งได้ในโอกาสแรก ภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาตาย หรือพบศพ ในกรณีเช่นนี้จะแจ้งต่อนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจที่สะดวกกว่าก็ได้

กำหนดเวลาให้แจ้งตาม ก. และ ข. ถ้าในท้องที่ใดการคมนาคมไม่สะดวก รัฐมนตรีอาจขยายเวลาออกไปโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาได้ แต่กำหนดเวลาทั้งหมดต้องไม่เกิน 72 ชั่วโมง

ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 14 ตามมาตรา 40 (3) และวรรคท้ายบัญญัติว่ามีความผิดต้องระวางโทษ ปรับไม่เกิน 200 บาท

กรณีที่กฎหมายบัญญัติให้สันนิษฐานว่า บุคคลตายพร้อมกัน

การที่บุคคลจะถึงแก่ความตายพร้อมกันนั้น อาจมีได้เป็นธรรมดา อันอาจจะเกิดจากเหตุต่าง ๆ กัน เช่น ถูกระเบิดตายพร้อมกัน ถูกยิงตายพร้อมกัน ฯลฯ ถ้าปรากฏว่าบุคคลถึงแก่ความตายในเวลา วัน เดือน ปี เดียวกัน ก็เป็นกรณีที่บุคคลนั้นตายจริง ๆ พร้อมกัน

หากข้อเท็จจริงเห็นได้ไม่ชัดเจนว่า ใครตายก่อนตายหลังผู้ที่อ้าง ก็นั้นก็ควรนำสืบพิสูจน์ด้วย ในบางกรณีเมื่อไปพบศพอยู่หลายศพ ซึ่งไม่อาจสืบทราบได้ว่า ใครตายก่อนตายหลัง อาจจะไม่เกิดปัญหาได้ โดยเฉพาะถ้าบุคคลนั้นมีความเกี่ยวพันเป็นญาติกัน การรับมรดกของกันและกัน จะกระทำได้อย่างไร ทั้งนี้ กฎหมายจึงบัญญัติแก้ปัญหาไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 17 ซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าบุคคลถึงชีวิตอันตราในเหตุอันตราด้วยกัน และเป็น การพ้นวิสัยจะกำหนดได้ว่า คนไหนถึงชีวิตอันตราภายหลังไซ้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ตายพร้อมกัน"

ตามมาตรา 17 นี้ เป็นกรณีที่ไม่ทราบว่าบุคคลใดตายก่อนและหลัง ซึ่งต้องประกอบด้วย

1. บุคคลตายจริงด้วยกัน
2. บุคคลถึงชีวิตด้วยกันเหตุอันตราด้วยกัน
3. เป็นการพ้นวิสัยที่จะกำหนดได้ว่า ใครตายก่อนหลัง

1. ตามกรณีที่ 1 นี้ ไม่มีปัญหาอะไร คือ บุคคลเหล่านี้ต้องถึงแก่ความตายทุกคนนั่นเอง

2. บุคคลถึงชีวิตในเหตุอันตราด้วยกัน หมายถึง บุคคลที่ตายเหล่านั้น ตายในเหตุอันตราด้วยกัน คือ เป็นเหตุอันตราชนิดเดียวกันในคราวหนึ่งคราวเดียวกัน และที่เกี่ยวพันด้วย เช่น นักบินตายเพราะเครื่องบินถูกระเบิด ซึ่งควรหมายถึงเครื่องบินลำเดียวกันด้วย มีไซคนละลำหรือคนละที่

ปัญหาว่า ถ้าอยู่ในเครื่องบินคนละลำและตายเหมือนกัน จะใช้หลักใน มาตรา 17 ได้หรือไม่ กรณีนี้ต้องพิจารณาว่า เครื่องบินถูกระเบิดในเวลาเดียวกัน และตกลงในเวลาเดียวกันหรือไม่ หากเวลากระชั้นชิดกันมาก ก็อาจใช้มาตรา 17 นี้ได้ แต่ถ้าวระยะเวลากันออกไป จนน่าจะสังเกตได้ ก็คงไม่ถือว่าเป็นเหตุอันตราด้วยกัน

3. เป็นการพนันวิสัยจะกำหนดได้ว่า คนไหนถึงชีวิตอันตรายก่อนหรือหลัง เป็นข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์กัน หากสามารถพิสูจน์ได้ว่า ใครตายก่อนหรือหลัง ไม่ว่าจะใช้หลักวิชาทางแพทย์หรือการชันสูตรก็ตาม ย่อมไม่อาจใช้ข้อสันนิษฐานตามมาตรา 17 ได้ กรณีตามมาตรา 17 นี้ ต้องเป็นการพนันวิสัยที่จะทราบได้ ไม่ว่าในทางใดว่า บุคคลใดตายก่อนหรือหลัง

ตัวอย่าง เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ เกิดอุบัติเหตุรถชนกัน รุ่งขึ้นวันที่ 23 มีผู้พบศพนายวัน และนายชม อยู่ในรถ เมื่อแพทย์ชันสูตรพบว่า นายวันเพิ่งตาย เพราะศพยังอุ่นอยู่ ส่วนนายชมตายไปก่อนหลายชั่วโมง เนื่องจากศพเริ่มแข็งตัวแล้ว ดังนั้นจะใช้ข้อสันนิษฐานตามมาตรา 17 ว่า นายวันและนายชมตายพร้อมกันไม่ได้ เพราะไม่เป็นการพนันวิสัยที่จะหยั่งทราบได้ว่า ใครตายก่อนตายหลัง

เมื่อเจ้าองค์ประกอบทั้ง 3 ประการดังกล่าวแล้ว กฎหมายจึงให้สันนิษฐานว่า บุคคลเหล่านั้นถึงแก่ความตายพร้อมกัน

มาตรา 17 นี้ บัญญัติขึ้นเพื่อขจัดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้เกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ในกรณีที่บุคคลตายก่อนหรือหลัง เช่น สิทธิในการรับมรดกตามมาตรา 1604 บัญญัติว่า "บุคคลธรรมดาจะเป็นทายาทได้ ก็ต่อเมื่อมีสภาพบุคคล หรือสามารถมีสิทธิได้ตามมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย..." หากกรณีเป็นไปตามมาตรา 17 ที่ถือว่าถึงแก่ความตายพร้อมกันแล้ว ถ้าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งอาจมีสิทธิรับมรดกจากกันได้ เมื่อปรากฏว่าตายพร้อมกัน เขาก็ไม่อาจรับมรดกจากกันได้ เช่น นายศิริ เป็นบุตรนายแสง ชับรดไปด้วยกัน เกิดอุบัติเหตุรถคว่ำ นายศิริและนายแสง ถึงแก่ความตาย หากปรากฏว่า นายศิริตายทีหลังนายแสง นายศิริย่อมมีสิทธิรับมรดกของนายแสงในฐานะผู้สืบสันดาน หากนายศิริตายก่อนนายแสง นายแสงกลับเป็นผู้มีสิทธิรับมรดกของนายศิริในฐานะบิดา ซึ่งเป็นทายาทลำดับ 2 ในมาตรา 1629 แต่ถ้ามกรณียกข้อสันนิษฐานตามมาตรา 17 คือ ให้ถือว่าตายพร้อมกันแล้ว ทั้งสองคนไม่มีสิทธิรับมรดกจากกันเลย เนื่องจากไม่มีสภาพบุคคลอยู่ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายนั่นเอง

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา บัญญัติเป็นข้อสันนิษฐานเช่นเดียวกับกฎหมายไทย

แต่ในกฎหมายฝรั่งเศส ถือหลักประการหนึ่งว่า ผู้แข็งแรงกว่าย่อมจะมีชีวิตทนทานกว่าผู้อ่อนแอ โดยพิจารณาจากอายุ และเพศ ของบุคคล คือ ในกรณีอายุ 15 ปีขึ้นไป ผู้อายุน้อยที่สุดแข็งแรงกว่า หากอายุเท่ากัน เพศชายย่อมแข็งแรงกว่า ในกรณีอายุต่ำกว่า 15 ปี ถือว่าผู้ที่อายุมากที่สุดย่อมแข็งแรงกว่า ในกรณีระหว่างบุคคลอายุเกิน 15 ปี กับบุคคลอายุต่ำกว่า 15 ปี ให้ถือว่าบุคคลที่อายุ 15 - 60 ปี ย่อมแข็งแรงกว่า ในกรณีระหว่างบุคคลอายุต่ำกว่า 15 ปี กับบุคคลอายุเกิน 60 ปี ถือว่า บุคคลอายุต่ำกว่า 15 ปี แข็งแรงกว่า

ตามกฎหมายอังกฤษ ถือว่า ผู้ที่มีอายุน้อย แข็งแรงกว่าบุคคลที่มีอายุมาก

สาบสูญ

คือ การสิ้นสุดสภาพบุคคลโดยผลของกฎหมาย มิใช่โดยธรรมชาติอย่างในกรณีตายธรรมดา ถ้าบุคคลใดเป็นคนสาบสูญ ตามกฎหมาย "ถือว่าถึงแก่ความตาย" ซึ่งความจริงเขาอาจจะตายแล้ว หรือยังไม่ตายก็ได้

การที่บุคคลใดจะเป็นบุคคลสาบสูญ (Disappearance) นั้น หมายความว่า บุคคลนั้นหายไปจากถิ่นที่เคยอยู่ ไม่ติดต่อชั่วคราว และไม่มีใครทราบว่าจะไปอยู่ที่ไหน เป็นตายร้ายคืออะไร ถ้าเป็นระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว จึงจะถือว่าบุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ

จะเห็นได้ว่า ก่อนที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะเป็นผู้สาบสูญนั้น ต้องมีการจากถิ่นที่อยู่ไปเป็นระยะเวลาหนึ่ง ในช่วงนี้ตามกฎหมายให้ถือว่าเพียงว่าเป็น "ผู้ไม่อยู่"

ดังนั้น ในที่นี้จะศึกษาถึงกรณีดังกล่าวเป็นลำดับไป คือ เบื้องต้นจะกล่าวถึงบทบัญญัติที่คุ้มครองประโยชน์ก่อนบุคคลต้องคำสั่งศาลให้เป็นบุคคลสาบสูญ ซึ่ง เรียกว่า "ผู้ไม่อยู่" พลที่จะแยกออกได้เป็น 5 ประการ ดังต่อไปนี้คือ

1. ผู้ไม่อยู่ไ้ทั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้
(มาตรา 53 วรรคแรก, มาตรา 54, 55, 56)
2. ผู้ไม่อยู่ไม่ไ้ทั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้
(มาตรา 53 วรรคแรก)
3. ศาลสั่งให้ทำพลาทามที่จำเป็นเพื่อจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่
(มาตรา 53 วรรคแรก)
4. กรณีที่ศาลสั่งทั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่
(มาตรา 53, 54, 57, 58, 59, 60 และมาตรา 61)
5. ผู้ไม่อยู่ทั้งตัวแทนมอบอำนาจเฉพาะการไว้
(มาตรา 53, 59)

1. กรณีผู้ไม่อยู่ไ้ทั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้

ก่อนที่ผู้ไม่อยู่จะจากภูมิลำเนาไป อาจไ้ทั้งตัวแทนเพื่อทำกิจการต่าง ๆ ไว้แล้ว ซึ่งอาจเป็นตัวแทนที่ทำกิจการบางสิ่งบางอย่างแทนผู้ไม่อยู่เป็นปกติอยู่แล้ว หรือเป็นตัวแทนที่ผู้ไม่อยู่มักให้ทำกิจการแทนอยู่เสมอไ้ไ้

จะเห็นไ้ว่า กรณีที่ผู้ไม่อยู่ไ้ทั้งตัวแทนขึ้น อาจมีไ้ 2 อย่าง คือ ตัวแทนมอบอำนาจเฉพาะการ และตัวแทนมอบอำนาจทั่วไป

ตัวแทนเฉพาะการ คือ ตัวแทนที่ได้รับแต่งตั้งให้ทำกิจการใดกิจการหนึ่งโดยเฉพาะแทนตัวการ คือ ผู้ไม่อยู่ การตั้งตัวแทนแบบนี้อาจตั้งตัวแทนหลายคนเพื่อทำกิจการใดกิจการเดียวหรือตั้งตัวแทนหลายคนสำหรับการต่าง ๆ แยกกันไ้ไ้

ตัวอย่าง ก่อนผู้ไม่อยู่จะจากภูมิลำเนาไป ไ้ทั้งให้ นาย ก. เป็นตัวแทนขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป อันเป็นกิจการอย่างหนึ่งของผู้ไม่อยู่ ทั้งนี้ นาย ก. เป็นตัวแทนเฉพาะการขายเสื้อผ้าสำเร็จรูปของผู้ไม่อยู่นั้น หรือถ้าผู้ไม่อยู่มีกิจการหลายอย่าง เช่น ขายรองเท้า, เครื่องหนัง, เครื่องแก้ว ก็อาจมีตัวแทนสำหรับกิจการแต่ละอย่างนั้นไ้ไ้

ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป มีอำนาจจัดการทรัพย์สินต่าง ๆ รวมถึงพยานิติกรรมสัญญา ตามขอบเขตอำนาจได้

การตั้งตัวแทนไม่มีแบบแห่งสัญญา หากผู้ไม่อยู่แต่งตั้งใครเป็นตัวแทนมอบอำนาจทั่วไป โดยแสดงออกชัด หรือตั้งแต่งไว้ก่อนก็ดี หรือเคยประพฤติปฏิบัติเป็นตัวแทนมาก่อนก็ดี ก็ เรียกว่ามีการตั้งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปได้แล้ว (มาตรา 797)

คุณสมบัติของผู้เป็นตัวแทน กฎหมายมิได้จำกัดไว้ ในมาตรา 799 บัญญัติว่า "ตัวการใด ไซ้บุคคลผู้ไร้ความสามารถเป็นตัวแทน ท่านว่าตัวการคนนั้นย่อมต้องผูกพันในกิจการที่ตัวแทนกระทำ" ดังนั้น ผู้ไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ ผู้เยาว์ เหล่านี้ซึ่งเป็นผู้หย่อนความสามารถ ตามกฎหมาย ก็อาจได้รับแต่งตั้งเป็นตัวแทนได้

ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป มีอำนาจจัดการทรัพย์สิน และพยานิติกรรมสัญญา ตามอำนาจที่ตนมีได้ แต่หากมีความจำเป็นจะต้องทำการซึ่งเกินขอบอำนาจของคนที่ได้รับไว้ จะต้องขออนุญาตจากศาลเสียก่อน ตามมาตรา 56 บัญญัติว่า "ถ้าเป็นการจำเป็นที่ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป จะต้องทำการอันใดอันหนึ่งเกินขอบอำนาจที่ได้รับไว้ เมื่อขออนุญาตต่อศาลได้แล้ว จะทำการเช่นนั้น ก็ได้" ขอบอำนาจของตัวแทนนี้อาจถูกจำกัดโดยตัวการ คือ ผู้ไม่อยู่เองประการหนึ่ง นอกจากนั้น ยังถูกจำกัดโดยกฎหมายซึ่งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไป จะทำได้ต่อเมื่อขออนุญาตจากศาลก่อนอีกประการหนึ่ง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 63 บัญญัติว่า "กฎหมายลักษณะตัวแทนดังกล่าวไว้ในลักษณะ 15 แห่งบรรพ 3 นั้น ท่านให้ใช้บังคับในการจัดทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่เพียงที่ไม่ขัดขวาง ถ้าไม่แย้งกับความในชั้นนี้" ในบรรพ 3 กฎหมายบัญญัติถึงลักษณะตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปไว้ในมาตรา 801 ว่า "ถ้าตัวแทนได้รับมอบอำนาจทั่วไป ท่านว่าจะทำกิจการใด ๆ ในทางจัดการแทนตัวการ ก็ย่อมทำได้ทุกอย่าง

แต่การเช่นอย่างจะกล่าวต่อไปนี้ ท่านว่า หากจะทำได้ไม่ คือ

1. ขายหรือจำนองอสังหาริมทรัพย์

2. ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์กว่า 3 ปี ขึ้นไป
3. ให้
4. ประนีประนอมยอมความ
5. ยื่นฟ้องต่อศาล
6. มอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการพิจารณา"

กิจการทั้ง 6 อย่างนี้ ถ้าในสัญญาตัวแทนมิได้ระบุอำนาจไว้ให้ทำได้ ตัวแทนจะทำการเหล่านี้ได้ ต้องขออนุญาตจากศาลก่อน เพราะถือเป็นการที่เกินขอบอำนาจตามมาตรา 56 เช่นกัน

ในการจัดการนิติกรรม 6 ประการนี้ ควรเข้าใจคำว่า อสังหาริมทรัพย์ และ อสังหาริมทรัพย์ ดังนี้คือ

อสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 100 ได้แก่ ที่ดิน กับทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินนั้น หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน ซึ่งมีลักษณะคติดังตราแผ่นดินถาวร เช่น อาคาร บ้านเรือน ทาง ๆ คันไม้ยืนต้น และรวมถึงสิทธิทั้งหลายที่เกี่ยวกับกรรมสิทธิในที่ดินด้วย เช่น สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน เป็นต้น

อสังหาริมทรัพย์ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 101 ได้แก่ ทรัพย์สินทั้งหลายอันอาจขนเคลื่อนจากที่แห่งหนึ่งไปแห่งอื่นได้ ไม่ว่าเคลื่อนด้วยแรงเหวี่ยงหรือด้วยตัวทรัพย์สินนั้นเอง เช่น วัว ควาย สัตว์พาหนะ หรือเคลื่อนด้วยกำลังภายนอก เช่น เรือ รถยนต์ และหมายรวมถึงกำลังแรงแห่งธรรมชาติ อันอาจถือเอาได้ และทั้งสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ด้วย เช่น สิทธิจำนำ สิทธิยืมคตหลวง

(1) ชายหรือจำนองอสังหาริมทรัพย์ ดังนี้ ถ้าเป็นการทำอย่างอื่นที่ไม่ใช่ขาย หรือ จำนอง เช่น ซื้อ อสังหาริมทรัพย์ ก็ไม่อยู่ในข้อห้าม หรือถ้าเป็นการขายทรัพย์สินอย่างอื่นที่ไม่ใช่ อสังหาริมทรัพย์ เช่น ขายอสังหาริมทรัพย์ ก็ย่อมไม่อยู่ในข้อห้ามเช่นกัน

การจ้างอสังหาริมทรัพย์ คือ การเอาอสังหาริมทรัพย์นั้นไปจดทะเบียนจ้างเป็นประจำ
การชำระหนี้

(2) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์กว่า 3 ปี ขึ้นไป ข้อห้ามนี้ก็เช่นกัน หากเป็นการให้เช่า
อสังหาริมทรัพย์ หรือเช่าอสังหาริมทรัพย์แล้วเช่าต่อไป เพราะกฎหมายห้ามเฉพาะให้เช่า
อสังหาริมทรัพย์ กว่า 3 ปีขึ้นไป เท่านั้น และถ้าเป็นการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ภายใน 3 ปี ก็ทำได้

(3) ให้ คือ การโอนทรัพย์สินให้ผู้อื่นโดยเสนหา โดยผู้รับไม่ต้องชำระค่าตอบแทน
ใดๆ กรณีเช่นนี้ตัวแทนจะกระทำโดยพลการมิได้

(4) ประนีประนอมยอมความ คือ การยอมนำข้อพิพาทอันใดอันหนึ่ง ซึ่งมีอยู่
หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยทางยอมตนให้แก่กัน กรณีเช่นนี้ตัวแทนจะใช้วิจารณญาณของตน
ประนีประนอมยอมความกับผู้อื่นแทนผู้ไม่อยู่โดยมิได้รับอนุญาตจากศาลมิได้ เพราะอาจเกิดความเสียหาย
แก่ผู้ไม่อยู่ได้

(5) ยื่นฟ้องต่อศาล การยื่นฟ้องต่อศาลอันเป็นการต่อสู้คดีกับบุคคลอื่น แทนผู้ไม่อยู่นั้น
ตัวแทนจะทำได้โดยมิได้รับอนุญาตจากศาลมิได้ แต่ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการสู้คดี แทนผู้ไม่อยู่ ซึ่งผู้อื่น
ก็ยื่นฟ้องเอาไว้

(6) มอบข้อพิพาทให้อนุญาตศาลพิจารณาพิพากษา คือ คนกลางซึ่งทั้งสองฝ่ายได้พิจารณา
เลือกขึ้นมาเพื่อให้ชี้ขาดข้อพิพาท อนุญาตศาลการนี้อาจกระทำได้ในและนอกศาล การที่ตัวแทน
เลือกอนุญาตศาลพิจารณา พิจารณาพิพากษาของตนเองนี้ไม่อาจทำได้ ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน

นิติกรรมทั้ง 6 ประเภทดังกล่าวข้างต้น ถ้าในสัญญาทั้งตัวแทนมิได้ให้อำนาจไว้ ตัวแทน
ผู้รับมอบอำนาจทั่วไปจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนกระทำเสมอ หากกระทำไปโดยมิได้รับอนุญาต
กิจการนั้นย่อมไม่ผูกพันกองทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ คือ ผู้รับมอบอำนาจทั่วไปต้องรับผิดชอบเองเป็นการ
เฉพาะตัว เว้นแต่ตัวการ คือ ผู้ไม่อยู่จะไต่มาให้สัตยาบันการกระทำนั้นในภายหลัง หรือตัวแทนนั้น
จะพิสูจน์ได้ว่า บุคคลภายนอกถือว่าตัวแทนได้กระทำไปโดยไม่มีอำนาจ

การควบคุมการจัดการงานของตัวแทน

ในกฎหมายลักษณะตัวแทนมาตรา 809 ตอนท้ายบัญญัติว่า "...อนึ่ง เมื่อการเป็นตัวแทนสิ้นสุดลงแล้ว ตัวแทนต้องแถลงบัญชีด้วย" ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป หรือตัวแทนรับมอบอำนาจเฉพาะการเมื่อสิ้นสุดการเป็นตัวแทนจะต้องแถลงบัญชีเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ ที่ตนได้กระทำไปเสมอ

สำหรับตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป มีมาตรา 55 บัญญัติไว้เป็นพิเศษอีกว่า "เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง หรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลจะสั่งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปให้จัดการทำบัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่นั้นขึ้นก็ได้" กรณีตามมาตรา 55 นี้

1. ต้องมีการร้องขอต่อศาลให้สั่งให้ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป จัดทำบัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ขึ้น
2. ผู้มีสิทธิร้องขอ คือ ผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนได้หรือส่วนเสียในกรณีที่เกิดทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่จะเพิ่มขึ้นหรือลดลง เช่น หายาท เจ้าน้ำ หรือหุ้นส่วนของผู้ไม่อยู่ ผู้มีสิทธิร้องขออีกประเภทหนึ่ง คือ พนักงานอัยการ ซึ่งเป็นนายของแผ่นดิน พนักงานอัยการอาจร้องขอต่อศาล โดยมีผู้ร้องขอขึ้นมา ซึ่งเขามีมีส่วนได้เสียในกรณีทรัพย์สิน แต่เล็งเห็นว่าประโยชน์ของผู้ไม่อยู่จะเสียหาย

การร้องขอต่อศาลตามมาตรา 55 นี้ ไม่จำเป็นต้องเกิดความเสียหายขึ้นก่อน แต่ถ้าเล็งเห็นว่า อาจจะทำให้เกิดความเสียหายหรือเพื่อป้องกันความเสียหายก็สามารถร้องขอได้แล้ว

ความสิ้นสุดของตัวแทน

1. โดยผลของสัญญาที่คู่กรณีได้ทำกันเอาไว้ เช่น กำหนดระยะเวลาการทำงาน หรือกำหนดงานให้ตัวแทนทำ และระยะเวลานั้นสิ้นสุดลง หรืองานนั้นสำเร็จลง

2. ตัวแทนนั้นถูกถอดถอนจากการเป็นตัวแทน เพราะดำเนินการไปในทางที่อาจทำ ความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ โดยผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล

3. เมื่อตัวแทนตาย ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ กรณีที่ตัวแทนตกเป็น ผู้ไร้ความสามารถนี้ หมายความว่าถึง การทั้งตัวแทนที่เป็นบุคคลปกติเป็นตัวแทน ไม่รวมถึงกรณีที่ผู้ บุคคลไร้ความสามารถเป็นตัวแทน ซึ่งตามมาตรา 799 ถือว่าใช้ได้

ดังนั้น เมื่อสัญญาตัวแทนสิ้นสุดลงไม่ว่าตามกรณีที่ 1, 2 หรือ 3 ก็เท่ากับว่า ผู้ไม่อยู่ มิได้ทั้งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปไว้

2. กรณีผู้ไม่อยู่มิได้ทั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้

การที่บุคคลไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ โดยมิได้ทั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ ทรัพย์สินต่าง ๆ กิติ กิจการต่าง ๆ กิติ ของผู้ไม่อยู่ อาจเกิดความเสียหายได้ เพราะไม่มีผู้ดูแล จัดการ และถ้าระยะเวลาที่ผู้ไม่อยู่นานออกไป ความเสียหายก็อาจมีมากขึ้น และยังอาจกระทบ กระเทือนถึงบุคคลอื่นด้วย เช่น ภรรยาหรือสามี บุตร หลาน หรือเจ้านี่ เป็นต้น

มาตรา 53 บัญญัติว่า "ถ้าบุคคลไปเสียจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ ทั้งมิได้ทั้ง ตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ และไม่มีใครรู้ว่าเป็นทายาทหรืออย่างไรไซ้ เมื่อผู้มีส่วนได้เสีย คนใดคนหนึ่ง หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งการให้ทำพลาทามที่จำเป็น เพื่อ จัดการทรัพย์สินของบุคคลนั้นก็ได้"

อนึ่ง เมื่อเวลาไต่สวนไปหนึ่งแล้ว นับแต่วันที่บุคคลนั้นไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ ไม่มีใครได้รับข่าวคราวประการใดเลยก็ดี หรือมีหนึ่งนับแต่วันที่มีผู้ได้พบเห็น หรือได้ทราบข่าวเป็นครั้งแรก หลังสุดก็ดี ศาลจะแต่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของบุคคลนั้นขึ้นก็ได้"

ระยะแรก คือ ระยะเวลาที่ผู้ไม่อยู่ได้จากภูมิลำเนาไป หรือจากถิ่นที่อยู่ไป เป็นระยะเวลายังไม่เกิน 1 ปี จะมีการร้องขอต่อศาลให้สั่งการให้ทำพลาทามที่จำเป็นได้ พอจะวางหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

1. บุคคลนั้นไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ และไม่มีใครรู้ whereabouts เป็นทนาย
รายทนายอย่างไร

2. บุคคลนั้นมีใ้ทั้งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปไว้
3. ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล
4. ศาลสั่งให้ทำพลาทามที่จำเป็น

เมื่อผู้ไม่อยู่มีใ้ทั้งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป ศาลอาจสั่งให้ทำพลาทามที่จำเป็นเพื่อจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ก็ได้ แต่หากผู้ไม่อยู่ทั้งตัวแทนมอบอำนาจเฉพาะการไว้ เพื่อทำกิจการต่าง ๆ แล้ว ความจำเป็นที่จะร้องขอให้ศาลสั่งให้ทำพลาทามที่จำเป็นอาจไม่เกิดขึ้นก็ได้ หรือในกรณีเห็นว่า แม้จะไม่ได้ทั้งตัวแทน แต่เมื่อไม่มีเหตุจำเป็นอะไร ญาติพี่น้องช่วยกันจัดการไปได้ ก็ไม่ต้องร้องขอต่อศาลเช่นกัน ในมาตรา 53 นี้ จึงใช้คำว่า "...ศาลจะสั่งการให้ทำพลาทามที่จำเป็นเพื่อจัดการทรัพย์สินของบุคคลนั้นก็ได้"

การทำพลาทามที่จำเป็น คือ ทำสิ่งที่จำเป็นหรือรีบด่วนเป็นอย่าง ๆ ไป เช่น เชื้อเพลิงน้ำมันรอบสวนของผู้ไม่อยู่ทุกไตรมาส จำเป็นต้องซ่อมแซม หรือต้องจ้างคนมาเก็บผลไม้ในสวน ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งหากทิ้งไว้ ผู้ไม่อยู่ย่อมเสียประโยชน์หรือได้รับความเสียหายได้ เมื่อจัดการซ่อมแซม เชื้อเพลิงน้ำมัน หรือเก็บผลไม้ขายแล้ว หากมีความจำเป็นอย่างอื่นอีก ก็ต้องร้องขอต่อศาลให้สั่งอนุญาตอีกเป็นเรื่อย ๆ ไป

ระยะที่สอง เป็นระยะที่ผู้ไม่อยู่จากภูมิลำเนาไปกว่า 1 ปี แล้ว การที่จะร้องขอต่อศาล เพื่อสั่งให้ทำพลาทามที่จำเป็น ตามมาตรา 53 วรรคแรก ย่อมไม่สะดวก ความจำเป็นที่จะต้องจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ อาจมากขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้น กฎหมายจึงเห็นความจำเป็นที่ต้องตั้ง

ผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ขึ้น คังบัญญัติไว้ใน มาตรา 53 วรรคสอง

ก. หลักเกณฑ์ในการร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการทรัพย์สิน

1. บุคคลนั้นไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ไป 1 ปีแล้ว หรือมีหนึ่งนับแต่วันมีผู้ไปพบเห็น หรือไต่ทราบข่าวมาเป็นครั้งสุดท้าย
2. บุคคลนั้นไม่ได้ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้
3. มีผู้ร้องขอต่อศาล

เมื่อครบ 3 ประการดังกล่าวแล้ว ศาลจะตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของบุคคลนั้นขึ้นก็ได้ ทั้งนี้ จึงหมายความว่า หากไม่มีความจำเป็นก็อาจจะร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งการให้ทำพินัยกรรมที่จำเป็นต่อไปก็ได้ แต่หากมีความจำเป็นมากขึ้น และเห็นสมควรร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการทรัพย์สินแล้ว ศาลก็จะตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้นั้นขึ้น

ผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาล ได้แก่ ผู้มีส่วนได้เสีย คือ ผู้มีส่วนได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์เกี่ยวกับกองทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ เช่น บิดามารดา ทายาท เจ้าหนี้ และพนักงานอัยการที่ถือว่าเป็นนายแผ่นดิน หากมีผู้ร้องขอ อัยการก็อาจเป็นผู้ร้องขอต่อศาลได้

ข. ผู้ที่จะเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ ตามกฎหมายมิได้จำกัดว่าจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือไม่ ทั้งนี้ เมื่อผู้ร้องขอต่อศาลดังกล่าวข้างต้น แสดงให้ศาลเห็นสมควรแล้ว ศาลอาจตั้งบุคคลนั้นเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ก็ได้ ซึ่งอาจเป็นผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง หรืออาจเป็นบุคคลอื่นที่เห็นสมควรโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ไม่อยู่เป็นประการสำคัญ

ค. สินจ้างสำหรับผู้จัดการทรัพย์สิน เมื่อศาลแต่งตั้งผู้ใดเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ ผู้นั้นย่อมต้องจัดการทรัพย์สินเพื่อผลประโยชน์ของผู้ไม่อยู่ จึงสมควรที่จะให้ผู้จัดการทรัพย์สินได้รับสินจ้างในการจัดการนั้น ซึ่งศาลมีอำนาจที่จะกำหนดสินจ้างให้ผู้จัดการทรัพย์สินจากกองทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ได้ คังบัญญัติไว้ในมาตรา 61 ว่า "ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้จัดการได้รับสินจ้างคิกจ่ายจากทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ผู้นั้นก็ได้"

ง. ขอบอำนาจของผู้จัดการทรัพย์สิน ผู้จัดการทรัพย์สินซึ่งศาลได้แต่งตั้งขึ้นนั้นมีอำนาจในการจัดการเช่นเดียวกับตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป ดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 58 ว่า "ผู้จัดการนั้นมีอำนาจอย่างตัวแทนซึ่งได้รับมอบอำนาจทั่วไป เมื่อจะทำการใด ๆ เกินขอบอำนาจต้องได้รับอนุญาตของศาลก่อนแล้วจึงทำได้"

ประการแรก ขอบอำนาจของผู้จัดการทรัพย์สินย่อมถูกจำกัดโดยกฎหมายเช่นเดียวกับตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปในมาตรา 801 คือ

1. ชาย หรือจำนวนอสังหาริมทรัพย์
2. ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์กว่าสามปีขึ้นไป
3. ให้
4. ประณิประณมยความ
5. ยื่นฟ้องต่อศาล
6. มอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการพิจารณา

นิติกรรมทั้ง 6 ประการนี้ ผู้จัดการทรัพย์สินจะทำโดยพลการมิได้ เมื่อมีความจำเป็นจะต้องจัดการก็ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เช่นเดียวกับตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป ซึ่งกล่าวไว้แล้ว

ประการที่สอง หากผู้ไม่อยู่ไต่ทั้งตัวแทนรับมอบอำนาจเฉพาะการไว้ ขอบอำนาจของผู้จัดการทรัพย์สินที่ศาลตั้งขึ้น ย่อมถูกจำกัดเช่นกัน ถึงแม้จะมีในนิติกรรมที่ระบุไว้ในมาตรา 801 ก็ตาม เมื่อเป็นอำนาจของตัวแทนเฉพาะการแล้ว ผู้จัดการทรัพย์สินก็ไม่มีอำนาจเข้าไปจัดการเช่นกัน แต่หากผู้จัดการทรัพย์สินเห็นว่า การจัดการของตัวแทนรับมอบอำนาจเฉพาะการ อาจจะทำให้ผู้ไม่อยู่ได้รับความเสียหาย ผู้จัดการทรัพย์สินก็อาจร้องขอต่อศาลให้ถอดถอนตัวแทนรับมอบอำนาจเฉพาะการได้ ดังบัญญัติไว้ใน มาตรา 59 ว่า "ถ้าผู้ไม่อยู่ไต่ทั้งตัวแทนมอบอำนาจเฉพาะการอันใดไว้ ผู้จัดการหาอาจจะสอดเข้าไปเกี่ยวข้องกับการที่เป็นอำนาจเฉพาะการเช่นนั้นได้ไม่ แต่ถ้ามามีพิจารณา"

เห็นปรากฏว่า การที่ตัวแทนจัดทำอยู่นั้นเกลือกจะเสียหายแก่ผู้ไม่อยู่ไซ้ ก็อาจจะร้องขอให้ศาล ถอดถอนตัวแทนนั้นเสียได้"

ตัวอย่าง นายสม ผู้ไม่อยู่ไ้มีนายคัน เป็นตัวแทนเฉพาะการจัดการหอพักแล้ว เมื่อ นายสม จากภูมิลำเนาไปเกิน 1 ปี ศาลไ้ตั้ง นายณนธ์ เป็นผู้จัดการทรัพย์สินของนายสม ทั้งนี้ นายณนธ์ จะเข้าจัดการเกี่ยวกับหอพักซึ่งเป็นอำนาจของนายคันไ้ไ้ แต่ถ้านายณนธ์เห็นว่า การจัดการของนายคัน อาจจะไ้ให้กองทรัพย์สินของนายสมเสียหาย เช่น กิ่งบอนพินขึ้นในหอพัก หรือให้ญาติพี่น้องและเพื่อน ๆ เข้ามาอยู่อย่างไมไ้จำกัด โดยไมไ้คิดค่าเช่า เช่นนี้ นายณนธ์ อาจร้องขอ ศาลให้ถอดถอนนายคัน จากการเป็นตัวแทนเฉพาะการไ้ไ้ ทั้งนี้ โดยไมไ้จำต้องไ้ให้เกิดความเสียหายขึ้นมาก่อนไ้ไ้

จ. หน้าไ้ของผู้จัดการทรัพย์สิน อาจแยกไ้เป็น 2 กรณี คือ หน้าไ้ไ้ผู้จัดการต้องทำ ในขณะที่เข้าจัดการประการหนึ่ง และหน้าไ้ไ้ผู้จัดการเมื่อศาลมีคำสั่งอีกประการหนึ่ง

1. หน้าไ้ไ้ผู้จัดการทรัพย์สินต้องทำในขณะที่เมื่อเจ้าจัดการ ตามมาตรา 57 บัญญัติว่า "ผู้จัดการที่ศาลไ้ตั้งแต่งตั้งขึ้นนั้น ต้องทำบัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ในขณะที่เข้าจัดการ บัญชีทรัพย์สินนี้ต้องทำค่อหน้าพยานสองคน และให้ลงลายมือชื่อพยานในบัญชีนั้นด้วย" ดังนั้น ผู้จัดการทรัพย์สินจึงมีหน้าที่ต้องทำบัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่เพื่อแสดงว่า มีทรัพย์สินอยู่เท่าไร มีภาระคิพพันใน กองทรัพย์สินอยู่หรือไม่ อย่างไร ในขณะที่เข้าทำหน้าที่นั้น และต้องทำค่อหน้าพยาน 2 คน เพื่อเป็นหลักฐาน และเป็นผู้ยืนยันว่า บัญชีที่ทำขึ้นนั้นถูกต้องตามความเป็นจริง หน้าไ้ไ้ในประการที่ 1 นี้ เป็นหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ผู้จัดการทรัพย์สินจะปฏิเสธ หรือคงเว้นไมไ้กระทำไมไ้ไ้

2. หน้าไ้ไ้ต้องทำเมื่อศาลมีคำสั่ง ตามมาตรา 60 บัญญัติไว้ว่า "ศาลจะสั่งเองในขณะใด ๆ หรือจะมีคำสั่งเมื่อผู้ไ้ไ้คนหนึ่ง ซึ่งมีส่วนไ้ไ้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอขึ้น ในการเหล่านี้ไ้ไ้สั่งไ้ไ้ คือ

- มอบไว้
1. ให้ผู้จัดการหาประกันให้ไว้เพื่อการที่จัดทำ และเพื่อส่งคืนทรัพย์สินที่
 2. ให้ผู้จัดการแจ้งรายงานให้ทราบว่า ทรัพย์สินที่ว่ามาแล้วนั้นเป็นอยู่
- อย่างไร ๆ

หน้าที่ 2 ประการนี้ ศาลมีอำนาจที่จะสั่งเอง หรือจะสั่งเมื่อมีผู้มีส่วนได้เสีย หรือ พนักงานอัยการร้องขอ เพื่อเป็นการควบคุมการจัดการทรัพย์สินของผู้จัดการว่า ไปได้ไปแล้วอย่างไร และมีผลเป็นประการใด เห็นได้ว่า เป็นอำนาจของศาลที่จะพิจารณาว่า สมควรให้ผู้จัดการทรัพย์สิน ทำหรือไม่ ดังนั้น เมื่อไม่มีคำสั่งศาล ผู้จัดการทรัพย์สินอาจจะไม่ทำก็ได้

ฉ. ความสิ้นสุดอำนาจของผู้จัดการทรัพย์สิน ตามมาตรา 62 ไข้อย่างไรว่า
"อำนาจของผู้จัดการนั้นย่อมสิ้นสุดลงในกรณีดังกล่าต่อไปนี้ คือ

1. เมื่อผู้ไม่อยู่นั้นกลับมา
2. เมื่อไต่หลักฐานเป็นแน่ชัดว่า ผู้ไม่อยู่นั้นยังคงมีชีวิตอยู่ หรือถึงแก่ความตาย
3. เมื่อผู้จัดการลาออก หรือถึงแก่ความตาย
4. เมื่อศาลมีคำสั่งแสดงความสามัญ
5. เมื่อศาลถอดถอนผู้จัดการ"

จะเห็นได้ว่า เหตุที่อำนาจของผู้จัดการสิ้นสุดลง 5 ประการ ข้างต้นนั้น จะเป็นเหตุ อันเกิดจากตัวผู้ไม่อยู่เองประการหนึ่ง และเหตุอันเกิดจากตัวผู้จัดการทรัพย์สินอีกประการหนึ่ง ดังนี้ คือ

เหตุเกิดจากตัวผู้ไม่อยู่เอง ได้แก่

1. เมื่อผู้ไม่อยู่นั้นกลับมา เมื่อผู้ไม่อยู่กลับมาแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นจะต้องมี ผู้จัดการทรัพย์สินอีก อำนาจของผู้จัดการทรัพย์สินจึงสิ้นสุดลง

2. เมื่อไต่หลักฐานเป็นแน่ชัดว่า ผู้ไม่อยู่นั้นยังคงมีชีวิตอยู่ เมื่อไต่หลักฐานแน่นอนว่า ผู้ไม่อยู่นั้นมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าเขาจะกลับมาหรือไม่ หรืออยู่ที่ใด ย่อมสามารถติดต่อให้เขาจัดการทรัพย์สินของเขาเอง ผู้จัดการทรัพย์สินไม่ต้องเข้าจัดการอีกต่อไป อำนาจผู้จัดการทรัพย์สินจึงต้องสิ้นสุดลง

อีกประการหนึ่ง เมื่อไต่หลักฐานเป็นที่แน่ชัดว่า ผู้ไม่อยู่ถึงแก่ความตาย เมื่อผู้ไม่อยู่ถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินต่าง ๆ ของผู้ไม่อยู่ รวมทั้งสิทธิ และความรับผิดชอบต่าง ๆ ย่อมตกทอดยังทายาททันที ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่ทายาทของเจ้ามรดกจะจัดการกันเองต่อไป ไม่จำเป็นต้องมีผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่

3. เมื่อศาลมีคำสั่งแสดงความสามารถ เมื่อศาลมีคำสั่งแสดงว่า ผู้ไม่อยู่เป็นความสามารถแล้ว สิทธิหน้าที่ ตลอดจนทรัพย์สินของผู้สามารถตกทอดยังทายาททันที เช่นกัน ตามมาตรา 1602 ดังนั้น อำนาจของผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่จึงสิ้นสุดลง

เหตุเกิดจากตัวผู้จัดการทรัพย์สิน ได้แก่

1. เมื่อผู้จัดการลาออก หรือถึงแก่ความตาย เมื่อผู้จัดการขอลาออก หรือผู้จัดการตาย ย่อมไม่เป็นผู้จัดการทรัพย์สินอีกต่อไป

2. เมื่อศาลถอดถอนผู้จัดการ เมื่อมีเหตุอันสมควร ศาลอาจถอดถอนผู้จัดการได้ (มาตรา 60 (3)) เช่น ผู้จัดการประพฤติชั่วไม่เหมาะสม อาจทำให้ทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่เสียหาย หรือจัดการทรัพย์สินด้วยความประมาทเลินเล่อ เป็นต้น

ระยะเวลาที่ถือว่าผู้ไม่อยู่ถึงแก่ความตาย

มาตรา 64 บัญญัติว่า "ถ้าบุคคลไต่ไปจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ และทราบเท่าเจกณี ไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดียังไร เมื่อผู้ใดคนหนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลเช่นนั้น เป็นคนสาบสูญก็ได้"

วิธีเดียวกันนี้ ท่านให้ใช้ตลอดถึงบุคคลซึ่งได้ไปถึงสมรภูมิแห่งสงคราม หรือไปตกอยู่ในเรือเมื่ออัปปาง หรือไปตกท้องในฐานที่จะเป็นภยันตรายแก่ชีวิตประการอื่นใด หากนับแต่เวลาเมื่อสงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว หรือนับแต่เมื่อเรืออัปปาง หรือนับแต่เมื่อภยันตรายประการอื่น ๆ ได้ผ่านพ้นไปแล้วนั้น ได้เวลาถึง 3 ปี ยังไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร"

เมื่อผู้ไม่อยู่ได้จากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ไปเป็นเวลาหลาย ๆ ปี ย่อมน่าจะเชื่อได้ว่าผู้ไม่อยู่ถึงแก่ความตายแล้ว ดังนั้น ถ้าครบตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้เป็นคนสาบสูญ จึงเป็นกรณีที่ต้องยุติวิธีการคุ้มครอง ผลประโยชน์ของเขา และถือเสมือนว่า บุคคลนั้นตายแล้ว เป็นการสันนิษฐานบุคคลโดยกฎหมาย

ก. หลักเกณฑ์ที่จะให้ศาลสั่งบุคคลใดเป็นคนสาบสูญ ในกรณีปกติ

1. บุคคลนั้นได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่
2. ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่า เป็นตายร้ายดีอย่างไร
3. เป็นเวลานาน 7 ปีขึ้นไป
4. ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล

และ 5. ศาลได้มีคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ

1. บุคคลได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่

คือ กรณีที่บุคคลนั้นได้เดินทางไปจากภูมิลำเนา หรือหายไป หรือไม่ปรากฏตัวอยู่ที่ภูมิลำเนาของบุคคลนั้น

2. ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร

หมายถึง การจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ของบุคคลตามข้อ 1 นั้น ไม่มีใครทราบว่าบุคคลนั้นเป็นตายร้ายดีอย่างไร ข้อความในข้อ 2 นี้จึงเป็นการขยายความหลักเกณฑ์ในข้อ 1 ในมาตรา 64 นี้ กล่าวคือ ในกรณีที่มีผู้พบเห็น หรือได้ทราบข่าวว่า บุคคลนั้นมีชีวิตอยู่ครั้งหลังสุด

เมื่อใด กำหนด 7 ปี ต้องนับจากนั้นไป ไม่ใช่ นับจากบุคคลนั้นไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ เช่น นาย ก. หายจากภูมิลำเนา ไปตั้งแต่วันที่ 10 เมษายน 2519 โดยไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดี อย่างไร พอวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2522 มีคนพบ นาย ก. ว่ายังมีชีวิตอยู่ จากนั้นก็ไม่มีใครพบอีก ดังนี้ การนับ 7 ปี ต้องเริ่มนับใหม่ ตั้งแต่ 25 กุมภาพันธ์ 2522 เป็นต้นไป

3. เป็นเวลานาน 7 ปี ขึ้นไป

กำหนด 7 ปี ใช้หลักการนับระยะเวลาตามบัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 158 ที่กล่าวแล้ว คือ ให้เริ่มนับตั้งแต่วันรุ่งขึ้นจากวันที่บุคคลนั้นจากภูมิลำเนาไปโดยไม่มีใครทราบเป็นตายร้ายดี อย่างไร

4. ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอศาล

ผู้มีส่วนได้เสีย คือ ผู้ที่จะได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ เนื่องจากการที่ศาลสั่งให้ ผู้ไม่อยู่เป็นบุคคลสาบสูญ เช่น หายาของผู้น้อยอยู่ลำดับต่าง ๆ ที่มีบัญญัติในมาตรา 1629 คือ บุตร บิดามารดา, พี่น้อง, ลูกพี่ลูกน้อง เป็นต้น เพราะหากผู้น้อยอยู่เป็นบุคคลสาบสูญแล้ว บุคคลเหล่านี้ ซึ่งเป็นทายาทย่อมมีสิทธิได้รับมรดกตามกฎหมาย ส่วนเจ้าหนี้ของผู้น้อย ไม่ถือเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ในกรณีนี้ เพราะสามารถขอรับชำระหนี้จากกองมรดกของผู้น้อยได้ จึงต่างกับผู้มีส่วนได้เสีย ในความปลอดภัยของทรัพย์สินของผู้น้อย ซึ่งจะร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการทรัพย์สินตามมาตรา 53

5. ศาลไต่ถามคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นบุคคลสาบสูญ

เมื่อผู้ร้องขอต่อศาลแล้ว ศาลย่อมใช้ดุลพินิจว่า สมควรสั่งให้เป็นบุคคลสาบสูญหรือไม่ ถ้ามีข้อพิพาทขัดแย้งกล่าวในข้อ 1 - 4 แล้ว ศาลก็จะสั่งให้เป็นบุคคลสาบสูญ

- ในกรณีพิเศษ
1. บุคคลนั้นได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่
 2. มีพฤติการณ์พิเศษเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้น โดย
 - ก. ได้ไปถึงสมรภูมิแห่งสงคราม หรือ

- ข. ใ้ไปตกอยู่ในเรือเมื่ออัปปาง หรือ
- ค. ไปตกต้องในฐานที่จะเป็นภยันตรายแก่ชีวิตประการอื่นใด
- 3. เป็นเวลา 3 ปี โดยไม่มีใครทราบว่า บุคคลนั้นเป็นทายร้ายคืออะไร
- 4. ผู้มีส่วนใ้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอ
- 5. ศาลใ้มีคำสั่งใ้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ

1. บุคคลนั้นใ้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่

กรณีใ้เช่นเดียวกับในกรณีปกติ

2. มีพฤติการณ์พิเศษเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้น โดย

ก. ใ้ไปถึงสมรภูมิแห่งสงคราม ต้อง "ไปถึง" สมรภูมิแห่งสงครามนั้น ถ้า "ไปไม่ถึง" ก็ใ้ใช้ระยะเวลา 3 ปี แต่ต้องไปใช้ระยะเวลา 7 ปี ส่วนเมื่อไปถึงแล้วจะทำการรบหรือไม่ ไม่สำคัญ บุคคลนั้นอาจทำหน้าที่อื่น ซึ่งไม่เกี่ยวกับรบก็ได้

ข. ใ้ไปตกอยู่ในเรือเมื่ออัปปาง กรณีใ้จำกัดเฉพาะว่า ต้องอยู่ใน "เรือ" เท่านั้น ไม่รวมถึงแพ หรือพาหนะอย่างอื่น หากบุคคลนั้นใ้ไปกับเรือ และปรากฏว่า เรือแตกหรือล่มจมลง

ค. ไปตกต้องในฐานที่จะเป็นภยันตรายแก่ชีวิตประการอื่นใด ภยันตรายในกรณีใ้หมายถึง ภยันตรายอื่น ๆ นอกจากสงคราม และเรืออัปปาง ซึ่งอาจถึงแก่ชีวิตใ้เช่นกัน เช่น อุทกภัย อัคคีภัย แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด

3. เป็นเวลา 3 ปี โดยไม่มีใครทราบว่าบุคคลนั้นเป็นทายร้ายคืออะไร เมื่อบุคคลนั้นใ้หายไปจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ โดยประสมกับพฤติการณ์กรณีใ้กรณีหนึ่ง ในข้อ 2 แล้ว เมื่อพฤติการณ์เหล่านั้นใ้สิ้นสุดลง ก็ยังไม่ทราบว่า บุคคลนั้นหายไปไหน และไม่มีข้อเท็จจริง ปรากฏว่า บุคคลนั้นตาย ดังนั้น ใ้มีระยะเวลา 3 ปี โดยเริ่มนับจากวันรุ่งขึ้นหลังจากวันที่พฤติการณ์ใ้เช่นนั้น ๆ ใ้สิ้นสุดลง

4. ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอศาล

5. ศาลไต่ถามคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ

เมื่อศาลไต่ถามคำสั่งให้เป็นผู้สาบสูญแล้ว ต้องโฆษณาคำสั่งนั้นในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ทราบด้วย

ข. เวลาที่ถือว่าบุคคลสาบสูญถึงแก่ความตาย

มาตรา 65 บัญญัติว่า "บุคคลอันศาลไต่ถามคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้วนั้น ท่านให้ถือว่าถึงแก่ความตาย เมื่อครบกำหนดระยะเวลาซึ่งได้ระบุไว้ในมาตราก่อนหน้านี้"

บุคคลจะเป็นคนสาบสูญได้ เมื่อศาลไต่ถามคำสั่งแล้ว หากศาลยังไม่มีคำสั่ง แสดงว่าบุคคลใดเป็นคนสาบสูญ แม้บุคคลนั้นจะหายไปเป็นเวลาถึงปีก็ตาม ก็ไม่ถือว่าเป็นคนสาบสูญ แต่เมื่อศาลไต่ถามคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้ว ตามมาตรา 65 ให้ถือว่าถึงแก่ความตาย เมื่อครบกำหนดระยะเวลาในมาตรา 64 คือ ในพฤติการณ์ปกติ ให้ถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย เมื่อครบ 7 ปี ในพฤติการณ์พิเศษให้ถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตายเมื่อครบ 3 ปี ทั้งนี้ แม้ว่าศาลจะไต่ถามเมื่อบุคคลนั้นหายไปเป็นเวลา 8 ปี แล้ว ในกรณีปกติ ก็ให้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ ตั้งแต่เมื่อครบ 7 ปี ไม่ใช่ตั้งแต่ศาลไต่ถามคำสั่ง เช่น นายคันหายไปจากภูมิลำเนา ตั้งแต่ 1 มี.ค. 2515 ทายาทของนายคัน ไต่ถามคำร้องขอศาลให้สั่งว่า นายคันเป็นคนสาบสูญ เมื่อ 8 พ.ย. 2523 และศาลไต่ถามคำสั่งให้นายคันสาบสูญ เมื่อ 9 ธ.ค. 2523 ทั้งนี้ ต้องถือว่า นายคันเริ่มเป็นคนสาบสูญ เมื่อ 2 มี.ค. 2522 มิใช่ 9 ธ.ค. 2523

ค. ผลของการเป็นคนสาบสูญ

1. เรื่องครอบครัว เกี่ยวกับอำนาจปกครองของบิดามารดาที่มีต่อบุตร ในมาตรา 1566 วรรคสอง บัญญัติว่า "อำนาจปกครองอยู่กับบิดาหรือมารดา ในกรณีดังต่อไปนี้"

ง. การถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญ

มาตรา 66 บัญญัติว่า ถ้าพิสูจน์ได้ว่า บุคคลที่สาบสูญนั้น ยังคงมีชีวิตอยู่ก็ดี หรือว่าตายในเวลาอื่น ยิกไปจากเวลาที่ระบุไว้ในมาตรา 65 ก่อนนั้นก็ เมื่อบุคคลผู้นั้นเอง หรือผู้ใดคนหนึ่ง ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอศาล ศาลจะต้องถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญนั้นให้ แต่การถอนคำสั่งนี้ ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลาย อันได้ทำไปโดยสุจริตในระหว่าง เวลาตั้งแต่ศาลมีคำสั่งแสดงความสาบสูญ จนถึงเวลาถอนคำสั่งนั้นแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง

อนึ่ง บุคคลผู้ใดทรัพย์สินเขา เนื่องแก่การที่ศาลสั่งแสดงความสาบสูญ แก่ของเสียสิทธิของกันไป เพราะศาลสั่งถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญนั้น จำต้องส่งคืนทรัพย์สินแก่เพียงเท่าที่ยังได้เป็นลาภแก่ตนอยู่เท่านั้น* แยกสาระสำคัญได้ดังนี้

1. เหตุแห่งการร้องขอ
2. บุรุษขอ
3. กองมีคำสั่งศาล
4. ผลในกฎหมายของการเพิกถอนคำสั่ง เป็นคนสาบสูญ

1. เหตุแห่งการร้องขอ

1.1 บุคคลที่สาบสูญนั้นยังมีชีวิตอยู่ เมื่อปรากฏว่า บุคคลผู้นั้นยังมีชีวิตอยู่ ที่กฎหมายบัญญัติให้ถือว่า เขาถึงแก่ความตายจึงต้องถูกลบลงไป เมื่อมีการร้องขอต่อศาลแสดงให้เห็นจริงว่าผู้นั้นยังไม่ตาย ศาลจะต้องถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญให้ทันที

1.2 บุคคลที่สาบสูญนั้น ได้ถึงแก่ความตาย ยิกไปจากระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด คือ 7 ปี หรือ 3 ปี ตามมาตรา 65 หากตายจริงตรงกับเวลาตาม มาตรา 65 แล้ว ผลไม่เปลี่ยนแปลงก็ไม่เป็นเหตุให้ร้องขอเพิกถอนคำสั่งศาล แต่หากผู้นั้นตายในเวลาอื่น ไม่ว่าก่อนหรือหลังระยะเวลาในมาตรา 65 จะมีผลต่อการรับมรดก

ของหายาที่เป็นอย่างมาก เพราะจำนวนหายาของผู้มีสิทธิรับมรดกก็ จำนวนทรัพย์สินมรดก
ของเขาก็ อาจมีมากน้อยกันไป เพราะจะต้องถือตามเวลาที่เขาถึงแก่ความตายจริง
ว่าในเวลานั้น ใครบ้างเป็นทายาท และทรัพย์สินมรดกในเวลานั้นเมื่ออยู่เท่าไร

ตัวอย่าง นาย ก. เป็นคนสาบสูญตามคำสั่งศาล และถือว่าถึงแก่ความตาย
ตั้งแต่วันที่ 20 ก.พ. 2525 ทรัพย์สินมรดกของ นาย ก. ตกทอดยังทายาท คือ นาย ข.
และนาย ค. ทันที ถ้า นาย ก. ได้ถึงแก่ความตายจริง ๆ เมื่อ 10 พ.ย. 2525 และ
หากปรากฏว่า นาย ค. ได้ตายในวันที่ 30 ส.ค. 2525 ทั้งนี้ ผู้มีสิทธิเป็นทายาทย่อม
เปลี่ยนไป เพราะในวันที่ 10 พ.ย. 2525 นั้น นาย ข. เป็นผู้มีสิทธิเป็นทายาทแต่
ผู้เดียว ส่วน นาย ค. ได้ตายไปก่อนเจ้ามรดกแล้วตั้งแต่วันที่ 30 ส.ค. 2525 ไม่มี
สภาพบุคคลอยู่ในเวลาที่เจ้ามรดกตาย จึงไม่มีสิทธิเป็นทายาท

2. ผู้ร้องขอ ตามมาตรา 66 ว่า "...บุคคลผู้นั้นเอง หรือผู้ใด
ผู้หนึ่ง ผู้ส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการ ร้องขอศาล"

ผู้สาบสูญเป็นผู้ร้องขอเอง ในกรณีที่เขายังมีชีวิตอยู่เท่านั้น
ส่วนกรณีผู้ส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการ เป็นผู้ร้องขอได้
ทั้งในกรณีที่ผู้สาบสูญ ยังมีชีวิตอยู่ หรือตายในเวลาอื่นที่ผิดไปจากกำหนด 7 ปี หรือ 3 ปี
ในมาตรา 65

3. ต้องมีคำสั่งศาล เมื่อศาลพิจารณาไต่สวนข้อเท็จจริงว่า
ผู้สาบสูญยังมีชีวิตอยู่จริง หรือตายในเวลาอื่น ที่ผิดไปจากกำหนด ในมาตรา 64 และ
มาตรา 65 แล้ว "ศาลจะถอนคำสั่งแสดงการสาบสูญนั้นให้" แสดงว่า เป้าหมายนิติ
เกื้อหนุน ซึ่งศาลจะใช้ดุลพินิจไม่ถอนคำสั่งให้มันไม่ได้

คำสั่งศาลที่ให้เพิกถอนคำสั่งแสดงการสาบสูญนี้ ต้องโฆษณาใน
ราชกิจจานุเบกษา เพื่อบุคคลทั่วไปได้ทราบ

4. ผลของการเพิกถอนคำสั่ง เป็นคนสาบสูญ

4.1 ไม่กระพริบกระทั่งถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลาย อันได้ทำไป

โดยสุจริต

4.2 บุคคลผู้ใดทรัพย์สินมา เนื่องแต่การที่ศาลสั่งแสดงความสามารถ แต่ต้องเสียสิทธิของตนไป เพราะศาลสั่งถอนคำสั่งแสดงความสามารถนั้น จำต้องส่งคืนทรัพย์สิน แต่เพียงเท่าที่ยังได้เป็นलगแถมกันอยู่เท่านั้น

4.1 ไม่กระพริบกระทั่งถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลาย อันได้

ทำไปโดยสุจริต

เป็นการคุ้มครองการกระทำอันได้ทำลงโดยสุจริต ในระหว่างเวลาตั้งแต่ศาลมีคำสั่งแสดงความสามารถ จนถึงเวลาถอนคำสั่ง เช่น ในกรณีฟ้องหย่า หากเป็นการฟ้องหย่าโดยสุจริต คือ ไม่ทราบว่าผู้สาบสูญยังมีชีวิตอยู่ เมื่อศาลพิพากษาให้หย่าแล้ว แม้ภายหลังจะปรากฏว่า ผู้สาบสูญยังมีชีวิตอยู่ ผลแห่งคำพิพากษาให้หย่า ย่อมสมบูรณ์

4.2 บุคคลผู้ใดทรัพย์สินมา เนื่องแต่การที่ศาลสั่งแสดงความสามารถ แต่ต้องเสียสิทธิของตนไป เพราะศาลสั่งถอนคำสั่งแสดงความสามารถนั้น จำต้องส่งคืนทรัพย์สิน แต่เพียงเท่าที่ยังได้เป็นलगแถมกันอยู่เท่านั้น

กรณีใดทรัพย์สินโดยตรงจากผลของการที่ศาลสั่ง เป็นคนสาบสูญ เช่น ทายาทที่ได้รับมรดกของผู้สาบสูญ การใดทรัพย์สินมรดกของทายาทเป็นการไต่มาโดยมูลเหตุอันชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น จากเวลาที่ไต่มาจนถึงเวลาต้องคืน ถือว่า ทายาทเป็นเจ้าของกรรมสิทธิในทรัพย์สินนั้น การคืนทรัพย์สินจึงให้คืนเท่าที่ยังเป็นलगแถม คือ เท่าที่ยังมีอยู่เท่านั้น มิใช่คืนในฐานะलगมรดกได้ ตามมาตรา 406 ซึ่งเป็นเรื่องใดทรัพย์สินมาโดยไม่มีมูลอันจะอ้างกฎหมายได้

ดังนั้น หากผู้ใดทรัพย์สินมาไ้จำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินนั้นไปแล้ว โดยสุจริต ถือว่า เป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ต้องรับนิষอบชดใช้คืนให้แก่ ผู้สาบสูญ ซึ่งมีชีวิตอยู่

แต่หากการจำหน่ายจ่ายโอนกระทำไปโดยไม่สุจริต คือ ระบุว่า ผู้สาบสูญยังมีชีวิตอยู่ กฎหมายย่อมไม่คุ้มครองให้ หายาพนั้นจำต้องรับนิষอบในความ เสียหาย ต้องใช้คืนทรัพย์สินทั้งหมด หากบุคคลภายนอกได้ทรัพย์สินนั้นไปโดยสุจริต ก็มี กรรมสิทธิในทรัพย์สินนั้น แต่หายาพต้องรับนิষอบชดใช้ค่าทดแทนให้แก่ผู้สาบสูญ หากบุคคล ภายนอกไม่สุจริต ก็ต้องร่วมกันคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้สาบสูญ

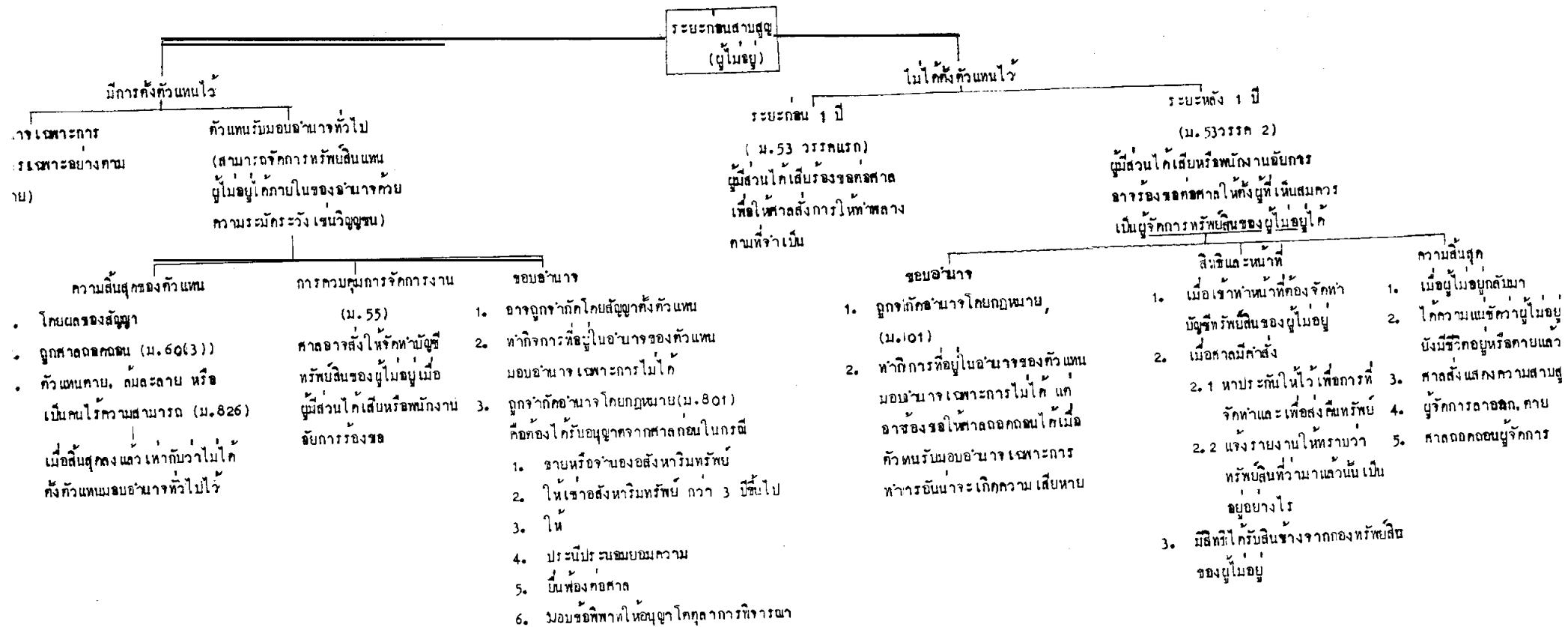
การคืนทรัพย์สินในกรณีที่ทำไปโดยไม่สุจริต ต้องคืนเพียงเท่าที่ยัง เป็นลาภแก่ตน คือ ทรัพย์สินยังคงเหลืออยู่ที่ตนเท่าใดก็คืนเพียงนั้น หากไม่มีทรัพย์สินใด เหลืออยู่เลย ก็ไม่จำต้องคืนอะไรให้ เช่น นาย ก. ได้ทรัพย์สินมรดกมา 5 แสนบาท ใช้จ่ายไป 3 แสนบาท เหลือ 2 แสนบาท จึงปรากฏว่า ผู้สาบสูญนั้นยังมีชีวิตอยู่ ก็คืน เงินให้เพียง 2 แสนบาท เป็นต้น

ในกรณีที่ทรัพย์สินอย่างอื่น หากได้มีการจำหน่ายจ่ายโอนไปแล้ว ในกรณีนี้ไ้มีความเห็นของนักกฎหมาย แยกได้ 2 กรณี คือ

ความเห็นแรก เห็นว่า หากหายาพได้ทรัพย์สินอย่างอื่นมาแทน ทรัพย์สิน ก็ต้องคืนทรัพย์สินที่ได้มาใหม่ด้วย เนื่องจากเป็นลาภที่ได้มาจากการนำทรัพย์สินมรดก ไปซื้อมา ซึ่งตรงกับความเห็นของ ท่านรองศาสตราจารย์ พรชัย สุนทรพันธ์

ความเห็นหลังเห็นว่า ในกรณีที่ไ้เปลี่ยนสภาพของทรัพย์สินไปแล้ว ย่อมไม่ถือว่า เป็นทรัพย์สินที่ "ได้มา" โดยตรงจากการที่ศาลสั่งแสดง เป็นคนสาบสูญ ดังนั้น ในกรณีนี้ ผู้ไ้มาจึงไม่จำต้องคืนทรัพย์สินที่ได้เปลี่ยนสภาพไปแล้วนั้น

สำหรับผู้เขียนเห็นว่า หากทรัพย์สินซึ่งได้มาเป็นการ "ทดแทน" ทรัพย์สินเดิม
แล้ว ผู้ได้ทรัพย์สินนั้นมา จึงต้องคืนทรัพย์สินอันได้มาทดแทนนั้น

ระยะสามสูง

